

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Problémy institutu vazby

Diplomová práce

Michal Špryňar

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

Praha, květen 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Michal Špryňar

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu doc. JUDr. Mgr. Jiřímu Herczegovi, Ph.D. za vedení diplomové práce a za jeho cenné rady a připomínky.

Dále mé poděkování patří mému otci JUDr. Milanovi Špryňarovi, za konzultace a připomínky během psaní této diplomové práce, matce Mgr. Zdeně Špryňarové, sestře Ivetě Špryňarové a všem přátelům za podporu nejen během psaní, ale i v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Historický exkurz.....	3
1. 1. Středověká úprava vazby	3
1. 2. Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.....	3
1. 3. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním	4
1. 4. Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním	5
1. 5. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním	6
1. 5. 1. Úprava vazby po roce 1989	7
1. 5. 2. Úprava vazby po roce 2002	10
2. Pojem, zásady a účel vazby	14
2. 1. Pojem vazby.....	14
2. 2. Zásady vazebního řízení	15
2. 2. 1. Fakultativnost vazby	15
2. 2. 2. Zásada proporcionality a zdrženlivosti	16
2. 2. 3. Vazba jako prostředek ultima ratio a zásada subsidiarity.....	17
2. 2. 4. Zásada individualizace a rychlosti	17
2. 2. 5. Nutnost zahájení trestního stíhání.....	18
2. 3. Účel vazby	19
3. Materiální vazební právo	21
3. 1. Platná právní úprava	21
3. 2. Zákoné podmínky vazby.....	22
3. 3. Jednotlivé důvody vazby	25
3. 3. 1. Vazba útěková.....	25
3. 3. 2. Vazba koluzní	29
3. 3. 3. Vazba předstižná.....	32

3.4. Zpřísněné důvody vazby	34
3. 5. Instituty nahrazující vazbu	36
3. 5. 1. Záruka zájmového sdružení občanů, nebo důvěryhodné osoby	37
3. 5. 2. Písemný slib obviněného	39
3. 5. 3. Dohled probačního úředníka	40
3. 5. 4. Peněžitá záruka	41
3. 6. Předběžná opatření	43
4. Formální vazební právo	47
4. 1. Zahájení trestního stíhání	47
4. 2. Rozhodnutí o vzetí do vazby	50
4. 2. 1. Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení	51
4. 2. 2. Rozhodnutí o vzetí do vazby před soudem	53
4. 2. 3. Stížnost proti rozhodnutí o vazbě	54
4. 3. Vazební zasedání	56
4. 4. Právo být slyšen	58
4. 5. Trvání vazby	60
4. 5. 1. Nejvyšší přípustná doba trvání vazby	61
4. 5. 2. Rozhodování o dalším trvání vazby	62
4. 6. Přezkoumávání důvodnosti vazby	63
4. 6. 1. Žádost o propuštění z vazby	64
5. Vazba v řízení ve věcech mladistvých	66
5. 1. Obecné aspekty vazby ve věcech mladistvých	66
5. 2. Trvání vazby ve věcech mladistvých	68
5. 3. Nahrazení vazby ve věcech mladistvých	69
Závěr	71
Seznam pramenů	73

Seznam judikatury.....	75
Abstrakt: Problémy institutu vazby.....	76
Abstract: The issue of the concept of criminal custody.....	77
Seznam použitých zkratek	78
Klíčová slova.....	78

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je „Problémy institutu vazby“. Vazba, jakožto institut trestního práva procesního, patří k jedněm z nejspornějších a nejkomplicovanějších otázek trestního práva. Je využívána jako zajišťovací prostředek osob – obviněného, obžalovaného a výjimečně i odsouzeného – pro potřeby trestního řízení, a to jak v přípravném stádiu, tak v řízení před soudem.

Během vazby dochází k dočasnému zbavení osobní svobody obviněného na základě rozhodnutí samosoudce nebo senátu, aniž by došlo k vyslovení viny a vydání meritorního rozhodnutí ve věci samé. Rozhodnutí soudu o vzetí do vazby musí být chápáno pouze jako opatření, kterým se zajišťuje další průběh řízení. Na obviněného, který se nachází ve vazbě, je nutno stále pohlížet jako na nevinného (presumpce neviny), dokud není pravomocným rozsudkem soudu vyslovena vinna.

Trestní řád nepřináší definici termínu „vazba“, nicméně poskytuje nám popis tohoto institutu i podmínky a důvody, na základě kterých je možné obviněného omezit na osobní svobodě.

I za splnění veškerých podmínek pro vzetí do vazby je třeba chápat tento institut pouze jako zajišťovací prostředek ultima ratio, a pokud je to možné, měla by se užit jiná opatření, která trestní řád nabízí a která taktéž splní sledovaný cíl. V žádném případě nesmí být vazba chápána jako prostředek nátlaku na obviněného, případně jako prostředek k získání důkazů, či jakýmkoliv jiným způsobem využita k usnadnění vyšetřování orgánů činných v trestním řízení.

Tyto, ale i další aspekty vazby bývají předmětem četných diskuzí a střetů názorů právníké veřejnosti, jelikož vazba svou podstatou balancuje na velmi tenké hranici, na jejíž jedné straně stojí zájmy orgánů činných v trestním řízení na vyšetření případu a na druhé straně osobní svoboda podezřelého, který je omezen na svých základních lidských právech, aniž by byla vyslovena vina.

V této práci se zaměříme na vybrané aspekty vazby a jejich zákonnou úpravu, ale i na případnou judikaturu, která v posledních letech formovala tento zajišťovací institut a nejednou byla i inspirací zákonodárce pro legislativní úpravu vazby.

V první kapitole se zaměříme na historický vývoj vazby a její užívání na našem území před i po vzniku samostatné České republiky.

V další kapitole se podíváme na samotný pojem vazby, zásady jejího užívání a účel, který je sledován užitím tohoto prostředku.

Třetí kapitola nám představí zákonnou úpravu vazby, konkrétně materiální vazební právo. V rámci této kapitoly se seznámíme především s jednotlivými důvody vazby, instituty nahrazující vazbu a také s novinkou trestního řádu – předběžnými opatřeními.

Ve čtvrté kapitole se budeme zabývat formálním vazebním právem, tedy právem, které nám upravuje procesní postupy příslušných orgánů při uplatňování materiálního vazebního práva.

V poslední kapitole této práce se podíváme na vazební právo ve věcech mladistvých, které je s ohledem na nízký věk obviněných, speciálně upraveno ve zvláštním zákoně, který modifikuje obecnou úpravu obsaženou v trestním řádu.

Text diplomové práce vychází z právní úpravy platné a účinné k 1. 5. 2014.

1. Historický exkurz

S institutem vazby se v rámci trestního práva poprvé setkáváme již před více než 3000 lety ve starověkém Egyptě. K údajně prvnímu využití institutu vazby, jakožto prostředku zbavení osobní svobody zločinců, došlo okolo roku 1100 př. n. l. v egyptském Nesétu. Během historického vývoje prošla vazba mnohými změnami a postupně se ustálila jako nezbytný prostředek napomáhající v trestním řízení.

1. 1. Středověká úprava vazby

Jedním z hlavních principů středověkého trestního práva byla zásada vyšetřovací, typická zásada pro inkviziční proces. Na základě této zásady je soud aktivně zapojen do vyšetřování trestného činu a důkazní prostředky získává a vyhledává z vlastní iniciativy. Role obviněného se v takovémto řízení omezovala, a spíše než stranou sporu byl obviněný v postavení předmětu trestního řízení. Samotné dokazování prováděné soudem spočívalo především na písemnostech a tortuře. Doznání obviněného získané pomocí fyzického násilí se stalo charakteristickým prvkem středověkého trestního procesu. Samotné přiznání, byť získané i pod tíhou fyzické bolesti a psychického strádání, bylo považováno za korunní důkaz a svojí vahou převažovalo všechny ostatní důkazy¹. I přes zásadu presumpce nevinny, která měla své místo v inkvizičním procesu, se s vazebně stíhanými zacházelo jako s vězni. Obvinění ve výkonu vazby neměli téměř žádná práva a pomocí vazby na ně byl vyvíjen nátlak postupně vedoucí k doznání. Vlivem nepříznivých životních podmínek se někteří samotného procesu, ve kterém mělo být rozhodnuto o vině, či nevině, ani nedožili.

1. 2. Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

Následný vývoj institutu vazby byl ovlivněn především nástupem filozofických směrů a samotné chápání účelu vazby se měnilo na fakultativní opatření obviněného pro účely pozdějšího trestního řízení. Za skutečně průlomovou právní úpravu inspirovanou přirozenoprávní školou považujeme zákon č. 119/1873 ř. z., Rakouský trestní řád, ze dne 23. května 1873. Tato právní úprava nově zakotvovala principy ústnosti a

¹ MALÝ, K. *České právo v minulosti*, Praha: Orac, 1995, str. 63

veřejnosti, ale také například zásadu volného hodnocení důkazů. Podmínky, za kterých je možno uložit vazbu, byly zúženy a na základě předpisu z roku 1873 bylo možno uložit vazbu obligatorně pouze za nejtěžší trestné zločiny (spodní hranice trestu odnětí svobody 10 let, nebo trest smrti), zatímco za ostatní trestné činy bylo možno uložit vazbu fakultativně pouze v nezbytně nutných případech. I přes určité nedostatky, kterými tento předpis trpěl (například nedocházelo k započítávání vazby do výkonu trestu odnětí svobody, úprava maximální délky trvání vazby, atd.), se jednalo na svoji dobu o velmi moderní právní úpravu trestního řízení a jako taková byla přejata i do právního řádu nově vzniklé Československé republiky, kde platila až do roku 1950, kdy byla nahrazena zákonem č. 87/1950 Sb.

1. 3. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

Dne 12. července 1950 došlo k přijetí zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který mimo jiné nově upravoval institut vazby. Podobně, jako v předchozí právní úpravě, ani tento zákon neupravoval délku, po jakou mohl být obviněný držen ve vazbě, a také v tomto trestním řádu byla vazba rozdělena na obligatorní a fakultativní. Dle § 96 odst. 1 povinné uložení vazby nastalo, pokud obviněnému hrozil trest smrti, trest doživotí, nebo trest odnětí svobody v minimální délce trvání 10 let. V ostatních případech, upravených v § 96 odst. 2, mohl být obviněný umístěn do vazby, pokud zde existovaly skutečnosti, „které odůvodňují obavu,

- a) že uprchne, zejména proto, že nelze ihned zjistit jeho totožnost nebo bydliště, nebo pro vysoký trest, který ho podle očekávání postihne,
- b) že bude působit na svědky nebo spoluobviněné, anebo že bude jinak mařit objasnění skutečností závažných pro trestní řízení, nebo
- c) že se znovu dopustí trestného činu, který spáchal, nebo že dokoná trestný čin, o který se pokusil, anebo že vykoná trestný čin, kterým vyhrožoval.“

Trestní řád správní, zákon č. 89/1950 Sb., také upravoval možnost uložení vazby ze strany Národního výboru. Rozdíl mezi vazbou uloženou Národním výborem (dle trestního řádu správního) a vazbou uloženou soudem (dle trestního řádu soudního) spočíval především v délce trvání vazby. Jak již bylo řečeno, maximální délka vazby

nebyla v trestním řádu zakotvena. Nicméně vazba uložená Národním výborem mohla trvat maximálně 30 dní a musela splňovat podmínky uložení, které nastaly, pokud

- a) byla pochybnost o totožnosti podezřelé osoby,
- b) snažila-li se útekem vyhnout trestnímu stíhání, nebo
- c) vzbuzuje-li důvodnou obavu, že bude působit na svědky nebo spoluobviněné anebo jinak bránit objasnění věci.

Z výše uvedeného je patrné, že důvody pro vzetí do vazby dle trestního řádu správního jsou v určitých rysech podobné jako důvody vazby dle trestního řádu soudního. S ohledem na fakt, že délka takové vazby byla maximálně 30 dní a že o takové vazbě rozhodoval Národní výbor, je zřejmé, že záměrem tohoto rozhodnutí bylo pouze dočasné zbavení osobní svobody na nezbytně dlouhou dobu v rámci přestupkového řízení, či řízení o jiném správním deliktu.

Dalších změn institutu vazby se trestní právo dočkalo v roce 1956, kdy došlo k přijetí nového trestního řádu – zákona č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním.

1. 4. Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním

Nová trestněprávní úprava nepřinesla žádné podstatnější změny trestního řízení v přípravném řízení, nicméně oproti předchozí právní úpravě upravovala pravomoci a postup orgánů činných v trestním řízení precizněji, čímž zužovala volnost a eliminovala případnou libovůli při rozhodování příslušných orgánů.

Oproti předchozí právní úpravě upravoval trestní řád z roku 1956 možnost uložení vazby pouze obviněnému, tedy osobě, které již bylo sděleno obvinění. V porovnání s předchozí úpravou došlo ke zrušení obligatorní vazby (v případě hrozby trestu smrti, doživotí, či trestu odnětí svobody v délce trvání minimálně 10 let). Novinkou v oblasti úpravy institutu vazby bylo zakotvení maximální délky trvání vazby, která byla stanovena na 2 měsíce v přípravném řízení, výjimečně s možností prodloužení nadřízeným prokurátorem (v případě nutnosti dalšího prodloužení tak mohl učinit generální prokurátor).

Ani trestní řád z roku 1956 neměl dlouhého trvání a za necelých 5 let došlo k jeho nahrazení novým právním předpisem. Dne 29. listopadu 1961 došlo k přijetí zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který se stal přelomovým předpisem v oblasti trestního řízení. I přes velké množství novel se stále jedná o platnou a účinnou právní úpravu.

1. 5. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Dne 1. ledna 1962 nabyl účinnosti zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, který byl přijat 29. listopadu 1961. V době svého přijetí byl tento trestní řád jedním z nejmodernějších v Evropě a v pozměněné podobě, způsobené četnými novelami, je tento zákon účinný i dnes. Řada institutů a rozdělení pravomocí orgánů byla přejata z předchozí právní úpravy.

V novém trestním řádu je možno nahradit vazbu slibem obviněného, případně zárukou společenství občanů. Tyto instituty nahrazující vazbu jsou upraveny v § 73 trestního řádu. Zachováno bylo ustanovení, umožňující vzít do vazby pouze osobu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, a vazba mohla být uložena pouze obviněnému z důvodů uvedených v § 67 trestního řádu, tedy z důvodné obavy,

- a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nebylo-li možno jeho totožnost hned zjistit, neměl-li stálé bydliště nebo zaměstnání anebo hrozil-li mu vysoký trest,
- b) že bude působit na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání nebo
- c) že bude pokračovat v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

O vazbě i nadále rozhodoval soud, v případě přípravného řízení prokurátor. Délka vazby byla stanovena na 2 měsíce a v případě nutnosti mohl nadřízený prokurátor prodloužit tuto dobu o další měsíc.

V průběhu následujících let docházelo k četným novelizacím trestního řádu, které mimo jiné přinášely zásadní úpravy samotného institutu vazby.

1. 5. 1. Úprava vazby po roce 1989

Po tzv. sametové revoluci na podzim roku 1989, kdy došlo k nastolení demokratického režimu, zažil český právní systém legislativní boom, který se mimo jiné dotkl také institutu vazby. Trestní řád z roku 1961 byl stále účinný, nicméně následovalo velké množství novel (ovlivněných především přijetím nové Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod), které měnily již zavedené instituty trestního práva.

Mezi nejvýznamnější novely trestního řádu po roce 1989 patří zákony č. 159/1989 Sb., 178/1990 Sb., 303/1990 Sb., 558/1991 Sb., 292/1993 Sb., 152/1995 Sb. a 166/1998 Sb. Jednotlivé novelizační zákony, reagující na nově nastolený demokratický režim, byly vydány v relativně krátkém období a přinesly řadu úprav v oblasti institutu vazby, především v zúžení podmínek, za kterých je možné obviněného vzít do vazby.

Jednou z prvních změn, která byla nastolena zákonem č. 159/1989 Sb., bylo uzákonění maximální délky trvání vazby, a to jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem. V přípravném řízení bylo stanoveno, že vazba nesmí trvat déle než nezbytně dlouhou dobu, a maximální lhůta trvání byla stanovena na jeden rok. Co se celkové délky trvání vazby týče, úprava stanovila, že nesmí překročit horní hranici sazby trestu odnětí svobody, který obviněnému za daný trestný čin hrozil. Případné jakékoliv překročení těchto lhůt muselo vést k okamžitému propuštění obviněného na svobodu.

Další novelizační zákon č. 178/1990 Sb. zužoval podmínky, za kterých bylo možné obviněného vzít do vazby. Na rozdíl od předchozí úpravy nestačily pouhé domněnky, ale bylo potřeba důvod vazby konkretizovat a přesně určit konkrétní skutečnosti, které zakládaly možnost vzít obviněného do vazby. Další výraznou změnu prodělala mimo jiné úteková vazba, kdy již nebylo možno vazebně stíhat obviněného pouze z důvodu, že taková osoba neměla žádné zaměstnání. V neposlední řadě tato novela přinesla možnost peněžité záruky, kterou mohlo být nahrazeno vazební stíhání obviněného, kterému hrozila úteková vazba.

Podobně jako zákon č. 159/1989 Sb. upravoval maximální možnou délku trvání vazby, tak i zákon č. 303/1990 Sb. se dotkl této oblasti. Délka vazby během řízení před soudem mohla trvat maximálně jeden rok, nicméně zároveň došlo ke speciální úpravě u taxativně vyjmenovaných trestných činů (vražda, loupež, znásilnění a jiné), u kterých mohla být vazba delšího trvání. Celkově mohla vazba v těchto případech trvat maximálně dva roky v součtu délky vazby v přípravném řízení a v řízení před soudem. V případě, že byla vazba uložena až v řízení před soudem, byla maximální délka stanovena na dva roky.

Další důležitou novelou trestního řádu byl zákon č. 558/1991 Sb. Tento předpis reagoval na přijatý ústavní zákon č. 23/1991 ze dne 9. ledna 1991, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod. Na základě LZPS rozhodoval nově o vazbě soud a bylo úkolem zákonodárce (Federální shromáždění České a Slovenské federativní republiky) uvést právní předpisy, tedy i trestní řád, do souladu s tímto nově přijatým ústavním zákonem. Dle nové úpravy rozhodoval o vazbě soud na základě návrhu prokurátora a o vazbě samotné muselo být rozhodnuto soudem do 24 hodin od předání zadrženého soudu. Rozhodnutí muselo být podloženo důvodnými skutkovými okolnostmi, které odůvodňovaly uložení vazby. Stejně jako v předchozí úpravě mohla vazba trvat pouze nezbytně dlouhou dobu a orgány činné v trestním řízení zkoumaly, jestli zde stále existují důvody vazby během celého řízení. V případě nedůvodnosti vazby, či odpadnutí některých podmínek muselo dojít k okamžitému propuštění obviněného. Zároveň bylo nově možné prodloužit vazbu nad maximální možnou zákonnou délku rozhodnutím Nejvyššího soudu v případě, že propuštěním obviněného na svobodu hrozilo zřejmé ohrožení života a zdraví lidí. V takovém případě mohl Nejvyšší soud prodloužit vazbu až na nezbytně dlouhou dobu. Toto oprávnění Nejvyššího soudu nicméně nemělo dlouhého trvání, jelikož bylo později přeneseno na vrchní soudy zákonem č. 152/1995 Sb., a další novelou, zákonem č. 292/1993 Sb., došlo mimo jiné ke stanovení maximální možné délky vazby při tomto mimořádném prodloužení.

Kromě stanovení časových limitů při mimořádném stanovení prodloužení vazby ze strany Nejvyššího soudu (později vrchních soudů) přinesl zákon č. 292/1993 další

změny. Z terminologického hlediska došlo k přejmenování prokurátora na státního zástupce a nově bylo možné vazebně stíhat pouze osobu, které bylo sděleno obvinění.

Již zmíněným novelizačním zákonem č. 152/1995 Sb. nedošlo k pouhému přesunutí pravomocí Nejvyššího soudu v rozhodování o mimořádném prodloužení vazby na vrchní soudy, nýbrž tento zákon přinesl i další změny, konkrétně změnu v ustanovení o koluzním důvodu vazby a v ustanovení o předstižné vazbě. V zákonném znění koluzního důvodu vazby se za slova "působit na" vložila slova "dosud soudem nevyslechnuté", tudíž novelizované ustanovení § 67 písm. b) trestního řádu znělo:

„...že bude působit na dosud soudem nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo...“.

Tato nová úprava se později ukázala jako nešikovně zvolená a v mnohých případech velmi problematická a v důsledku toho byla zanedlouho opět novelizována zákonem č. 166/1998 Sb. Co se týče předstižného důvodu vazby, došlo k doplnění slovního spojení „pro níž je stíhán“ za slovo „činnosti“, tudíž celé ustanovení § 67 písm. c) znělo:

„...že bude pokračovat v trestné činnosti, pro níž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.“

Mimo jiné došlo zákonem č. 166/1998 Sb. k přidání nového odstavce do § 67 trestního řádu, který upravoval, kdy je možné v přípravném řízení vzít obviněného do vazby s ohledem na stanovené zákonné důvody a skutečnosti vyplývající z případu, či osoby obviněného. Nové zákonné ustanovení § 67 odst. 2 trestního řádu znělo:

„V přípravném řízení může soud rozhodnout o vzetí obviněného do vazby nebo o jejím prodloužení jen tehdy, jestliže je dán některý z důvodů vazby uvedený v odstavci 1 a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo sděleno obvinění, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, a jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný.“

S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že po listopadové revoluci a po nastolení demokratického systému došlo k nutnosti novelizování právního řádu. Tyto změny se přirozeně nevyhnuly ani trestnímu právu procesnímu a institutu vazby. Za další zlom

v zákonné úpravě vazby považujeme zákon č. 265/2001 Sb., který výrazným způsobem novelizoval celý trestní řád a v jehož důsledku došlo k mnoha změnám v trestním řízení, včetně věcí vazebních, kdy došlo především ke snížení počtu vazebně stíhaných případů.

1. 5. 2. Úprava vazby po roce 2002

Dne 1. ledna 2002 nabyla účinnosti novela č. 265/2001 Sb., tzv. velká novela trestního řádu, která významným způsobem změnila úpravu vazby, převážně v oblasti důvodů vazby, které se dočkaly zásadního omezení. Dalších změn se dočkala především úprava rozhodování o dalším trvání vazby, či o celkové délce vazby. Beze změny nezůstalo ani rozhodování o případném nahrazení vazby.

Nová úprava reagovala na mezinárodní trend snížit počet vazebně stíhaných obviněných. Nutno ovšem podotknout, že v prvním vládním návrhu novely nebyly obsaženy žádné zásadní úpravy institutu vazby.² Teprve na základě připomínek jednotlivých výborů došlo Ministerstvo spravedlnosti k závěru, že je třeba neuspokojivou situaci v oblasti vazeb řešit (zejména v počtu vazebně stíhaných případů a délky vazby).³ Zjednodušeně řečeno, smyslem novely bylo omezit užívání institutu vazby na naprosto nezbytné případy (uplatňování zásady zdrženlivosti a přiměřenosti), a to zejména zavedením následujících principů a norem.

- Existence vazebních důvodů musí být potvrzena a podložena konkrétně zjištěnými skutečnostmi.
- Povinnost soudce nebo soudu zabývat se při rozhodování o vazbě nejen skutkovými zjištěními, osobou obviněného, ale i závažností trestného činu, pro který je stíhán.
- Obviněný může být vzat do vazby pouze v případě, že účelu vazby nelze dosáhnout jiným opatřením (princip subsidiarity vazby, který se do té doby

² Tisk Poslanecké sněmovny č. 383 – volební období 1998 – 2002

³ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 222

uplatňoval pouze ve vztahu k mladistvým, byl rozšířen na všechny osoby, o jejichž vzetí do vazby se rozhoduje).⁴

Mimo jiné došlo k zásadnímu omezení koluzní vazby, byl upraven postup a režim při prodlužování vazby, stanoveny lhůty pro rozhodnutí o žádosti o propuštění na svobodu, došlo k výraznému omezení maximální možné délky trvání vazby a byly provedeny mnohé další úpravy, upravující vazbu jako takovou.

Z výše uvedeného výčtu je sporné, zdali tyto změny ve svém důsledku znamenaly kvalitativní změnu v rozhodování soudů a soudců, nicméně lze spolehlivě dospět k závěru, že nepochybně znamenaly změnu kvantitativní, tedy že vedly ke snížení počtu vazebně stíhaných osob, což bylo jedním ze sledovaných cílů novelizačního zákona č. 265/2001 Sb.

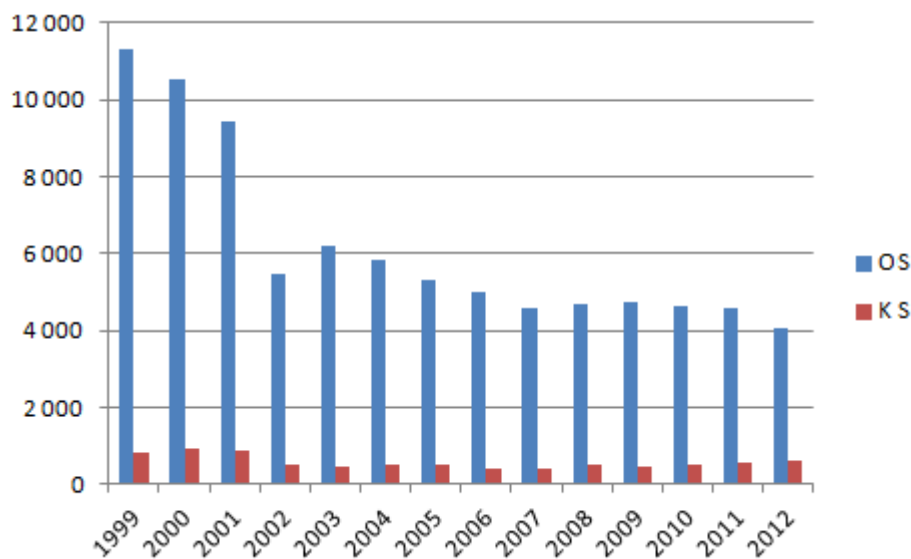
Následující tabulka a graf zachycují počet vazeb napadlých na okresní a krajské soudy v letech 1999 až 2012. Z uvedené tabulky a grafu je patrné, že v roce 2002 (po nabytí účinnosti velké novely trestního řádu) došlo k velmi podstatnému snížení počtu vazeb napadlých jak na okresní soudy, tak na krajské soudy (které rozhodují v první instanci). Počet vazeb před okresními soudy se v následujících letech snižoval až na končených 4032 vazebně stíhaných případů za rok 2012, což je oproti údajům z roku 1990 (11 292 vazeb) snížení o celých 64,3%. Co se krajských soudů týče, tak i zde je možné sledovat trend snižování počtů vazebně stíhaných případů, byť od roku 2008 dochází k mírnému nárůstu těchto věcí. Nicméně i tak počet vazeb před krajskými soudy jako soudy první instance v roce 2012 činí 597 případů, což je oproti stavu v roce 1999 (827 vazeb) snížení o 27,8%.⁵

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
O.S.	11297	10509	9412	5483	6220	5834	5332
K.S.	827	903	877	499	435	511	521

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
O.S.	5005	4564	4681	4711	4606	4583	4032
K.S.	392	427	484	475	496	573	597

⁴ KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*, Trestněprávní revue, 2001, č. 2, str. 39

⁵ Statistický přehled soudních agend, rok 2012, Ministerstvo spravedlnosti ČR

Za další významnou novelu z počátku 21. století považujeme zákon č. 539/2004 Sb., který byl přijat v souvislosti s přistoupením České republiky do Evropské unie (1. květen 2004) a sloužil především k harmonizaci práva České republiky a práva Evropské unie. Novela účinná od 1. listopadu 2004 zavádí především vazbu předávací, která úzce souvisí s nově uzákoněným evropským zatýkacím rozkazem, nicméně dochází také ke změnám v ustanovení týkajících se vazby předběžné a vazby vydávací.

Zákonem č. 459/2011 došlo k zakotvení nového procesního institutu trestního práva - vazebního zasedání. Tento speciální druh zasedání, sloužící výhradně k rozhodování o vazbě, rozšířil trestní řád o další druh zasedání a zároveň vyřešil dlouhou dobu diskutované právo být slyšen na legislativní úrovni. Přítomnost obviněného je v tomto zasedání obligatorní a obviněný má možnost se před soudcem, či senátem vyjádřit ke všem okolnostem případu. Toto je velká změna oproti předchozí úpravě, kde byla během rozhodování o vazbě vyloučena přítomnost jiných osob než členů senátu a zapisovatele.

Zároveň nesmíme opomenout ani nedávno přijatý zákon č. 45/2013 o obětech trestných činů, který také výrazným způsobem novelizoval trestní řád. Především se jedná o zakotvení dosud neznámého institutu tzv. předběžných opatření. Jedná se o taxativně vymezený okruh povinností, které lze obviněnému uložit v průběhu trestního řízení, a jejichž účelem je ochrana života, svobody a lidské důstojnosti obětí trestných

činů a především ochrana společnosti jako celku. Jelikož se jedná o novou právní úpravu, jen čas a aplikační praxe ukáže, zdali si najdou předběžná opatření své místo v rozhodovací činnosti soudců a zdali se jedná o právní úpravu nutnou a potřebnou.

2. Pojem, zásady a účel vazby

Každé odvětví práva obsahuje stěžejní instituty, které tvoří páteř daného právního oboru. Institut vazby nepochybně patří k jednomu z nejzákladnějších institutů trestního práva, konkrétně trestního práva procesního. Snahou zákonodárce by mělo být vypracovat podrobnou úpravu, která bude dopadat na co nejširší okruh případů, které se mohou v životě vyskytnout, zároveň je ale nemožné, aby všechny možné situace byly zákonem upraveny. Z tohoto důvodu hrají velkou roli zákonem zakotvené zásady a právní principy, které vytvářejí širší rámec a hranice pro rozhodovací činnost soudců a soudů. Velkou roli hrají také odborné práce, které pomáhají definovat a vykládat jednotlivá ustanovení a instituty, a ač se nejedná o právně závazné výklady, tak tyto odborné publikace slouží (především na základě svojí přesvědčivosti) jako všeobecně uznávaný zdroj poznání práva.

2. 1. Pojem vazby

Vazba je jedním ze zajišťovacích institutů trestního řízení. Dle členění trestního řádu se institut vazby nachází v Části I., Hlavy 4. tr. řádu - Předběžná opatření a zajištění osob a věcí. Zákonodárce nám v trestním řádu neposkytuje legální definici institutu vazby, nicméně odborné publikace zabývající se touto problematikou nám poskytují definici tohoto pojmu. Právníkový slovník definuje vazbu následovně:

„Vazba je zajišťovací úkon v trestním řízení, jímž se osoba obviněná z trestného činu zajišťuje pro účely trestního řízení a výkonu trestu, přičemž vzetí do vazby zpravidla navazuje na zadržení osoby nebo na zatčení osoby na základě soudem vydaného příkazu k zatčení.“⁶

Výše uvedená definice pracuje s vazbou jako se zajišťovacím institutem a vyjmenovává i další možné instituty z Části I., Hlavy 4. tr. řádu. Na druhou stranu nám tato definice neposkytuje podrobnější náhled na vazbu z hlediska jednotlivých důvodů vazby. Takové pojetí vazby nám však poskytuje následující definice:

⁶ HENDRYCH, D. a kol. *Právníkový slovník*, 3. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1211

„Obecně je možné vazbu definovat jako institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněné vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařil, nebo ztěžoval objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů nebo pokračoval v trestné činnosti.“⁷

Poslední, neméně důležitá definice, nám představuje vazbu z hlediska jejího účelu a hlavně upozorňuje na zásadu presumpce nevinny, která je jednou z nejdůležitějších zásad v trestním právu. Zároveň tato definice upozorňuje na fakt, že vazbu nelze chápat jako odsuzující rozsudek:

„Vazba je jedním z institutů zajišťujících účast obviněného na trestním řízení, přičemž nemá povahu sankční ani výchovnou a nesmí být chápána jako prejedikování odsuzujícího rozsudku o vině obviněného, neboť by to bylo v rozporu se zásadou presumpce nevinny. Omezení osobní svobody, které je průvodním znakem vazby, smí být provedeno pouze v nezbytné míře.“⁸

2. 2. Zásady vazebního řízení

Jak již bylo v úvodu kapitoly zmíněno, pro každý obor práva jsou typické určité zásady a právní principy, které vytyčují mantinely a limity výkladu a aplikace právních norem. Právě ona zmiňovaná obecnost právních norem nám umožňuje pokrýt co nejširší spektrum případů a situací, které se mohou ve společnosti vyskytnout. Institut vazby není výjimkou. Nyní se podíváme na jednotlivé zásady, které jsou pro vazbu typické a které je třeba dodržovat, když soud nebo soudce rozhoduje o vzetí do vazby.

2. 2. 1. Fakultativnost vazby

První zásada, která zároveň patří k těm nejdůležitějším, je zásada fakultativnosti. Vazba za žádných okolností není obligatorní (obligatorní vazba byla zrušena v roce

⁷ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 369

⁸ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*, 3. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2010, str. 270-271

1956), s výjimkou vazby vydávací, a zákon neupravuje žádný případ, kdy je soud povinen vazbu obviněnému uložit. V §67 tr. řádu je výslovně stanoveno, že:

„Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava,..."

Z tohoto ustanovení (konkrétně ze slovního spojení „smí být vzat“) vyplývá, že i v případě, že zde existují důvody vazby, může soud rozhodnout o nevzetí do vazby, případně vazbu nahradit jinými prostředky (záruka zájmového sdružení občanů, záruka důvěryhodné osoby, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka, nebo peněžitá záruka). Stejně tak, je nově od roku 2013 možné uložit obviněnému předběžná opatření, která svým způsobem také nahrazují vazbu.

Prvek fakultativnosti se v plném rozsahu užije v rozhodování o vazbě mladistvého, kdy se jedná o zcela mimořádný prostředek, a v první řadě by se měla uplatit snaha zajistit účelu trestního stíhání jinými prostředky než vazbou samotnou. Kromě obecných možností náhrady vazby je možné v řízení proti mladistvému uložit speciální opatření upravené v ZSVM.

2. 2. 2. Zásada proporcionality a zdrženlivosti

Zásada proporcionality, neboli také zásada přiměřenosti, je další důležitou zásadou uplatňovanou ve vazebním řízení. V průběhu rozhodování (ale i v rámci celého trestního řízení) by mělo být vždy použito takových opatření, která nejlépe povedou k dosažení účelu trestního řízení, ale zároveň nebudou nepřiměřenou formou zasahovat do základních lidských práv a svobod jedince. Je třeba vazbu chápat jako zajišťovací prostředek, který je adekvátní a přiměřený k povaze trestného činu a hrozícího trestu.⁹ Nemělo by docházet k užívání institutu vazby v každém případě, nicméně s ohledem na zásadu zdrženlivosti pouze v těch případech, kdy užití jiného prostředku není vhodné. S tím souvisí i relativně přísná pravidla pro vzetí do vazby a krátké lhůty přezkoumávání důvodnosti vazby samotné.

⁹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 371

2. 2. 3. Vazba jako prostředek ultima ratio a zásada subsidiarity

Se zásadou proporcionality a zdrženlivosti velmi úzce souvisí chápání vazby jakožto prostředku ultima ratio. K dosažení cíle sledovaného vazbou by mělo dojít, pokud možno, jinými prostředky a vzetí do vazby by mělo být chápáno jako nejzazší a nevyhnutelné řešení výjimečného charakteru.

S ohledem na zásadu subsidiarity je třeba nejprve zvážit, zdali jiný prostředek, který trestní právo nabízí, nesplní také účel sledovaný vazbou. V tomto ohledu nám trestní řád nabízí několik možností, jak nahradit vazbu. Jedná se o záruku ze strany zájmového sdružení občanů, záruku důvěryhodné osoby, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka, peněžitá záruka a v neposlední řadě také o předběžná opatření.

Princip subsidiarity byl zdůrazněn přijetím novelizačního zákona č. 479/2011 Sb., kterým byla soudu uložena povinnost odůvodnit ve svém rozhodnutí o vzetí do vazby, proč nemohlo dojít k užití alternativních opatření. Tato novela reagovala na judikaturu Ústavního soudu, který se danou problematikou zabýval ve věci ústavní stížnosti vazebně stíhaného obviněného.¹⁰

Za zmínku stojí také nově zakotvená předběžná opatření, která, jak již bylo řečeno, mohou v určitém smyslu sloužit jako náhrada vazby. Ač se nejedná o prostředky náhrady vazby v pravém slova smyslu, pouze čas a soudní praxe ukáže jejich využití a potřebnost v trestním řízení.

2. 2. 4. Zásada individualizace a rychlosti

Zásadu individualizace spatřujeme především v individuálním přístupu soudce ke každému obviněnému. Tato zásada se projevuje nejen během samotného rozhodování o vazbě, ale i v rámci celého trestního řízení. Ke každému případu je třeba přistupovat s náležitou pečlivostí a je třeba vyhnout se generalizování, či předsudkům. Kromě samotných okolností případu je třeba zhodnotit i osobu obviněného, jeho pracovní a finanční poměry, rodinné a sociální vazby, případně trestnou minulost. Tato

¹⁰ Nález Ústavního soudu II. ÚS 897/08 ze dne 12. 8. 2008

zjištění je posléze třeba vyhodnotit a rozhodnout, zdali jsou zde důvody pro vzetí do vazby, či zdali nepostačí využití jiných alternativních prostředků.

Další velmi důležitou zásadou je zásada rychlosti. Jelikož obviněný stále nebyl pravomocně odsouzen, je zde přirozený požadavek na přednostní vyřizování vazebních věcí, aby obviněný byl omezen na svobodě co nejkratší dobu. Povinností orgánů činných v trestním řízení je během celého řízení zkoumat, zdali důvody vazby stále trvají, a pokud důvodnost vazby opadla, je třeba obviněného ihned propustit.

2. 2. 5. Nutnost zahájení trestního stíhání

Jednou z podmínek uložení vazby je zahájení trestního stíhání vůči konkrétní osobě pro konkrétní skutek. Pouze takové osobě, vůči které se vede trestní stíhání, je možno uložit vazbu. Pro samotné uložení vazby není třeba, aby byla prokázána vina obviněného, nýbrž stačí, že veškeré okolnosti nasvědčují tomu, že daná osoba daný skutek spáchala.

S ohledem na výše uvedené zásady a principy nám vyplývají určité předpoklady pro rozhodnutí soudu o případném vzetí obviněného do vazby:

- Do vazby lze vzít pouze tu osobu, vůči které bylo zahájeno trestní stíhání, a u níž okolnosti nasvědčují, že daný skutek opravdu spáchala.
- Existují zde konkrétní důvody vazby uvedené v §67 písm. a), b) nebo c) tr. řádu.
- Vazba bude přiměřeným zajišťovacím opatřením a účelu trestního řízení nelze dosáhnout uložení alternativního prostředku.

Uvedené předpoklady vymezují základní podmínky, za nichž lze obviněného vzít do vazby. Tyto předpoklady označujeme souhrnně materiálním vazebním právem. Aby celý proces vazebního řízení proběhl v souladu s právním řádem, je třeba, aby vedle materiálních předpokladů byly dodrženy i formální předpoklady, které stanoví postup jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, lhůty pro vyřízení jednotlivých úkonů a mnohé další procesní záležitosti, včetně rozhodování o užití alternativního prostředku.

2. 3. Účel vazby

Vazbu, jakožto institut trestního práva procesního, je třeba chápat pouze jako jeden z možných zajišťovacích prostředků. Cílem vazby je zajistit osobu obviněného pro účely trestního řízení a jiná možnost, jak dosáhnout tohoto cíle, se jeví jako neúčelná, či nevhodná.

V žádném případě nesmí docházet k chápání vazby jako určité formy trestu. Ačkoliv trest odnětí svobody a vazba mají společný rys zbavení osobní svobody, jejich smysl a účel je naprosto odlišný.

Vazba není trestem, a proto nemůže plnit roli sankce pro obviněného a odplaty společnosti za spáchaný trestný čin. U vazby jde vždy o opatření procesní povahy. Z faktu, že obviněný byl vzat do vazby, nelze dovozovat, že je vinen ze spáchaní trestného činu, pro který je stíhán. Vazba má pouze zajistit osobu obviněného pro účely probíhajícího trestního řízení.¹¹

Výše uvedená definice upozorňuje na pravý účel vazby a varuje před chápáním vazby jako určitého druhu trestu, či odplaty. S ohledem na toto pojetí je třeba připomenout jednu z nejzákladnějších zásad trestního práva, presumpci neviny. Dle Čl. 40 LZPS je každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena. Vazba samotná nevyslovuje vinu jednotlivce.¹² V rámci rozhodování o vazbě není účelem zjistit vinu či nevinnu, nýbrž pouze rozhodnout, zdali existují důvody vazby a zdali okolnosti nasvědčují tomu, že daný skutek obviněný spáchal. K rozhodování o vině a trestu, případně nevině, slouží hlavní líčení, během kterého probíhá dokazování v plném rozsahu.

Za zmínku stojí i výrok Ústavního soudu, který se vyjadřoval k problematice účelu vazby a případnému přezkoumávání pravdivosti výpovědi obviněného v souvislosti s právem na obhajobu:

¹¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha, C. H. Beck, 2007, str. 312

¹² PÚRY F. *Zamyšlení nad nejnovější judikaturou k rozhodování o vazbách*, Soudní rozhledy, 1999, č. 1, str. 1

„Účelem ani součástí rozhodování o vazbě není přezkoumávání pravdivosti výpovědi obviněného. Za maření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení, jež může odůvodňovat rozhodnutí o vazbě, proto nelze považovat jednání, jež je součástí práva obviněného na obhajobu. Mezi ně patří i popírání viny nebo uvádění nepravdivých okolností.“¹³

¹³ Nález Ústavního soudu III. ÚS 148/1997 ze dne 25. 9. 1997

3. Materiální vazební právo

Materiálním právem rozumíme souhrn právních norem upravujících předpoklady pro vzetí do vazby, konkrétně jednotlivé důvody opravňující užití tohoto zajišťovacího institutu. Jedná se o hmotněprávní ustanovení, která jsou ovšem upravena v procesněprávním předpise.

3. 1. Platná právní úprava

Chceme-li se zabývat platnou právní úpravou, tak nesmíme opomenout ústavní zákony, které nám stanovují příslušné limity a pomyslné mantinely, ve kterých se může zákonodárce, ale i orgán činný v trestním řízení pohybovat. Základními a nejdůležitějšími ústavními zákony jsou nepochybně samotná Ústava České republiky (zákon č. 1/1993 Sb.) a Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.). Článek 8 LZPS, zabývající se osobní svobodou, nám v odstavci 5 stanovuje, že:

„Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.“

Z uvedeného ustanovení je patrné, že pouze zákon může stanovit důvody samotné vazby, stejně tak jako pouze zákon může stanovit dobu, po jakou může vazba trvat. Toto vše musí být na základě rozhodnutí soudu. Žádná jiná forma než zákon (např. vyhláška, nařízení aj.) není příslušná upravovat vazbu.

Oním konkrétním zákonem upravujícím vazbu je pak zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který nám v § 67 až § 74a stanovuje zákonné podmínky a ostatní potřebné náležitosti vazby, včetně procesních ustanovení.

Kromě českých právních předpisů nesmíme zapomenout ani na mezinárodní smlouvy a závazky plynoucí z takových smluv. Jednou z nejdůležitějších mezinárodních smluv, kterou je Česká republika vázána, je nepochybně Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod, sjednaná dne 4. listopadu 1950 v Římě. Tento mezinárodní dokument byl přijat v rámci Rady Evropy a jedná se o jeden z nejvýznamnějších lidsko-právních dokumentů na celém evropském kontinentě.

V rámci základních práv a svobod člověka obsahuje tato smlouva ustanovení týkající se osobní svobody jednotlivce. V Čl. 5, odst. 1, písm. c) EÚLP je stanoveno, že:

„Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů... c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání.“

Na základě výše uvedeného je každý občan České republiky chráněn před nezákonným zásahem orgánů činných v trestním řízení spočívajícím v nezákonném zbavení osobní svobody (ať již formou vazby, či jiným způsobem) a v případě vyčerpání všech opravných prostředků, které český právní řád nabízí, se může každý občan obrátit na Evropských soudní dvůr ve Štrasburku.

Problematikou závaznosti mezinárodních smluv se zabýval také Ústavní soud, který ve svém nálezu stanovil:

„Soudce obecného soudu je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy vázán nejen zákonem (trestním řádem), ale i přímo aplikovatelnou mezinárodní smlouvou... v případě kolize těchto pramenů práva musí soudce uplatnit pravidlo aplikační přednosti mezinárodní smlouvy zakotvené v čl. 10 Ústavy a do doby přijetí nové právní úpravy dotvořit zákon tak, aby konvenoval mezinárodním závazkům České republiky.“¹⁴

3. 2. Zákonné podmínky vazby

Vzetí do vazby je vázáno na celou řadu zákonných podmínek, které musí být splněny, a bez splnění takových podmínek by rozhodnutí o vazbě bylo nezákonné. Jednotlivé podmínky a jejich naplnění zkoumá soud před vydáním samotného rozhodnutí a je třeba mít na paměti, že vazba je výjimečným opatřením se značným

¹⁴ Nález Ústavního soudu IV. ÚS 247/05 ze dne 10. 8. 2005

citelným zásahem do práva osobní svobody, a s ohledem na toto je třeba takový zásah interpretovat značně restriktivně.¹⁵

Jednou z podmínek vzetí do vazby je nutnost, aby proti osobě, které se případná vazba týká, bylo zahájeno trestní stíhání, tedy že do vazby lze vzít pouze obviněného. Tuto podmínku nám stanovuje § 68, odst. 1 tr. řádu:

„Vzít do vazby lze toliko osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno též skutkovými okolnostmi.“

Zahájením trestního stíhání rozumíme především sdělení obvinění konkrétní osobě pro podezření ze spáchání konkrétního trestného činu. Rozhodnutí o zahájení trestního stíhání vydává ve formě usnesení příslušný policejní orgán, který o této skutečnosti informuje obviněného. Výrok usnesení o zahájení trestního stíhání musí obsahovat popis skutku, ze kterého je tato osoba obviněna, aby nemohl být zaměněn s jiným, zákonné označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován; obviněný musí být v usnesení o zahájení trestního stíhání označen stejnými údaji, jaké musí být uvedeny o osobě obžalovaného v rozsudku. V odůvodnění usnesení je třeba přesně označit skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání.

Druhou podmínkou pro vzetí do vazby je existence alespoň jednoho ze zákonných důvodů uvedených v § 67 tr. řádu. Nicméně ještě před samotným zjišťováním, zdali zde existuje některý důvod vazby, je třeba zvážit případné užití alternativních prostředků (instituty nahrazující vazbu, nebo předběžná opatření), které by splnily účel sledovaný případnou vazbou. Tento postup souvisí s principem ultima ratio, a jelikož vazba je nejvíce invazivním zajišťovacím institutem, je splnění této podmínky obligatorní a stojí na prvním místě. Teprve poté se lze zabývat případnými zákonnými důvody vazby uvedenými v § 67 tr. řádu.¹⁶

Další, již zmíněnou podmínkou uložení vazby, je existence alespoň jednoho z vazebních důvodů uvedených v § 67 odst. 1, písm. a) až c) tr. řádu. Konkrétně se jedná o tyto důvody:

¹⁵ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 4/1994 ze dne 12. 10. 1994

¹⁶ BAXA, J. *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce*. Trestní právo, 1996, č. 12, str. 7

- a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest,
- b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- c) že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Nutno ovšem zároveň dodat, že se nevyžaduje úplná jistota, že dojde k naplnění některého z vazebních důvodů, nýbrž postačuje, když na základě dosud zjištěných skutečností vyvstanou důvodné obavy.¹⁷ Tedy na rozdíl od meritorního rozhodování se zde neuplatní požadavek jistoty. Zároveň je třeba šetřit práv obviněného a vyhnout se případné soudcovské libovůli, případně se vyvarovat užívání institutu vazby k jiným účelům, než ke kterým slouží, tj. využití vazby jako zajišťovacího prostředku.

Výše uvedené vazební důvody ovšem nestačí pro odůvodnění vydání rozhodnutí o uložení vazby, nýbrž je třeba brát v úvahu i dovětek § 67 tr. řádu, na základě kterého je nutné, aby zároveň

- dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán,
- daný skutek vykazoval všechny znaky trestného činu,
- existovaly zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný
- a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nebylo možno v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením

Teprve tehdy, kdy dojde k naplnění alespoň jednoho z vazebních důvodů a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují výše uvedeným zákonným podmínkám a zároveň je proti konkrétní osobě vedeno trestní stíhání, je možné vydat rozhodnutí o vzetí do vazby a obviněného tímto omezit na osobní svobodě.

¹⁷ Nález Ústavního soudu II. ÚS 138/93 ze dne 15. 9. 1994

3. 3. *Jednotlivé důvody vazby*

Trestní řád v § 67 upravuje celkem 3 různé důvody vazby. Pro rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby přitom stačí naplnění jediného vazebního důvodu.¹⁸

3. 3. 1. *Vazba útěková*

Jako první z vazebních důvodů nám trestní řád uvádí vazbu útěkovou. Tento druh vazby, obsažený v § 67 písm. a) tr. řádu, je především preventivního charakteru a směřuje k zajištění přítomnosti obviněného pro účely trestního řízení.¹⁹ Nicméně nesmíme opomíjet ani druhotnou funkci útěkové vazby, tj. zajištění obviněného pro případnou budoucí realizaci trestní sankce.

„Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.“

Z výše uvedeného ustanovení je patrné, že výčet skutečností je pouze demonstrativní a k naplnění vazebního důvodu postačí existence jediné z uvedených skutečností.

Pod slovním spojením „že uprchne“ se rozumí útěk ve vztahu k cizině, tudíž vyhýbání se trestnímu řízení vycestováním mimo hranice České republiky. Za zmínku v tomto ohledu stojí náleží Ústavního soudu, ve kterém se řešila právě problematika případné možnosti vycestování za hranice.

„Rovněž nelze důvod útěkové vazby spatřovat v samotné skutečnosti, že stěžovatel může kdykoliv opustit území České republiky, neboť svoboda pohybu je ústavně zaručena (čl. 14 Listiny) a z důvodu realizace tohoto základního práva není možno dovozovat existenci uváděného vazebního důvodu.“²⁰

¹⁸ VICHEREK R. *Důvody vazby*, Trestní právo, Wolters Kluwer, 2012, č. 6

¹⁹ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*, Praha: Orbis, 1975, str. 75

²⁰ Nález Ústavního soudu I. ÚS 645/99 ze dne 21. 6. 2000

Na základě tohoto nálezu je patrné, že samotná možnost obviněného vycestovat za hranice České republiky nezakládá důvod pro vzetí do vazby, nýbrž že zde musí existovat jiné skutečnosti (například obstarávání si potřebných dokladů, zakoupení jednosměrné letenky, či jiného cestovního dokladu), které naznačují, že účelem cesty obviněného do zahraničí je právě snaha vyhýbat se trestnímu řízení či trestu.

V případě, že obviněný není občanem České republiky, není tato skutečnost také důvodem pro uložení útěkové vazby. Skutečnost, že obviněný je cizím státním příslušníkem, vytváří pouze abstraktní nebezpečí, nikoliv reálnou hrozbu, jež má být případnou vazbou eliminována.²¹

Co se dalšího důvodu útěkové vazby týče, tak pod slovním spojením „bude se skrývat“ chápeme vyhýbání se trestnímu řízení, nebo trestu na území našeho státu.

Slovním spojením „nelze-li jeho totožnost hned zjistit“ rozumíme především situace, kdy není možné prokázat totožnost obviněného na místě, ať již z důvodů, že obviněný u sebe, či na dosažitelném místě, nemá občanský průkaz (či jiný doklad totožnosti), nebo se jedná o falešný či nečitelný doklad a osoba odmítá sdělit svoji totožnost orgánům činným v trestním řízení a ani nemůže dojít k potvrzení totožnosti věrohodnou osobou. Na druhou stranu je třeba dodat, že se nejedná o příliš častý důvod, jelikož v dnešní moderní době není problémem zjistit totožnost osoby do několika desítek minut.

Za mnohem frekventovanější důvod k vydání rozhodnutí o vzetí do vazby se považuje neexistence stálého bydliště obžalovaného. V tomto případě je naprosto irelevantní, zdali se jedná o bydliště, které má obviněný přihlášené jako trvalé, ale hledí se na faktické bydliště, kde se obviněný dlouhodobě zdržuje. Pokud obviněný takové zázemí nemá, a jeho život spočívá v přespávání na ubytovnách, u příbuzných a známých (v krajních případech také lidé bez domova), lze u takového člověka spatřovat důvodné obavy, že se bude vyhýbat trestnímu řízení, nebo případné sankci. A nemusí se jednat ani o úmyslné vyhýbání, ale mohou nastat také situace, kdy orgány činné v trestním řízení adresáta nemohou zastihnout, právě z důvodu problematického (mnohdy nemožného) doručování písemností.

²¹ Nález Ústavního soudu II. ÚS 347/1996 ze dne 10. 12. 1997

Na druhou stranu nutno dodat, že pokud se jedná o nestálé (střídavé) místo bydliště z důvodu zaměstnání, např. brigády, sezónní práce, distančního zaměstnání, ale i například z důvodu léčebného pobytu, dovolené atd., nelze v těchto skutečnostech spatřovat důvody pro uložení útěkové vazby. A to ani za situace, kdy obviněný o těchto změnách bydliště (ať již předem plánovaných, či neočekávaných) věděl a příslušným orgánům tyto skutečnosti neoznámil.

Za nejdiskutovanější (a zároveň nejužívanější) důvod útěkové vazby je všeobecně považována hrozba vysokého trestu. Hrozba vysokého trestu je neurčitým pojmem, který je nutno formulovat způsobem vylučujícím svévoli při rozhodování o jeho naplnění.²² V první řadě je třeba zdůraznit, že hrozbou vysokého trestu rozumíme konkrétní hrozbu trestu za konkrétní skutek, tedy že se nebere v úvahu maximální možná sazba uvedená u trestného činu v trestním zákoně, nýbrž pouze pravděpodobná výše trestu ve smyslu konkretizace a individualizace kvalifikace skutku. Velmi zajímavý je také náleží Ústavního soudu, který se tímto pojmem a celkovou problematikou vysokého trestu zabýval a dospěl k následujícímu.

„(Ústavní soud) ... považuje přitom za důvodné i takto naznačený obsah zákonného výrazu "hrozba vysokého trestu" interpretovat restriktivně. To znamená, že "hrozbou vysokým trestem" lze odůvodnit uložení tzv. útěkové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let.“²³

Kromě stanovení pomyslné hranice vysokého trestu se Ústavní soud zabýval i jinými otázkami souvisejícími s tímto pojmem. Především se jednalo o úvahy, zdali samotný fakt hrozby vysokého trestu je postačující podmínkou pro uložení útěkové vazby, či jakým vhodným způsobem v demokratickém právním státě definovat právě takový vysoký trest. S ohledem na způsob vnímání hrozícího trestu, tedy že se posuzuje hrozící trest ve smyslu konkretizace a individualizace skutku, se Ústavní soud vyslovil, že takový důvod může být dostačujícím pro vzetí do vazby. Druhou otázku zodpověděl

²² HANUŠ L. *Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby*, Právní rozhledy, 2004, č. 11, str. 433

²³ Náleží Ústavního soudu III. ÚS 566/2003 ze dne 1. 4. 2004

Ústavní soud tak, že útekovou vazbu odůvodňuje podezření ze spáchání zvlášť závažného trestného činu, a dle okolností případu vše nasvědčuje tomu, že bude uložen trest odnětí svobody ve výši nejméně 8 let (viz. citace nálezu). Toto pojetí a zároveň definice vysokého trestu položily otázku, zdali je možné uložit útekovou vazbu i za trestné činy s hrozbou trestu odnětí svobody nižší než 8 let.²⁴

Poslední otázkou, na kterou se Ústavní soud snažil odpovědět, bylo, jaké jsou možné argumentační prostředky obhajoby pro zmírnění následků vazebního řízení. V tomto případě je třeba přihlídnout k životu a jednotlivým sociálním vazbám obviněného. Především se jedná o vazby rodinné, pracovní a jiné. V souvislosti s těmito skutečnostmi, které nepochybně mají vliv na život obviněného a ovlivňují jeho případnou snahu vyhybat se trestnímu stíhání, či trestu, je třeba posoudit, zdali tyto vazby jsou dostatečnou zárukou a důvodem pro nevzetí do vazby. Samozřejmě je třeba také posuzovat důvody obhajoby a důvody pro vzetí do vazby individuálně a za užití principu proporcionality uplatňovat vyšší požadavky na osobní stav obviněného u vyšší hrozby trestu odnětí svobody a naopak.

Závěrem k útekové vazbě je nutno říci, že je třeba posuzovat případné uprchnutí, či skrývání se z individuálního hlediska a především zkoumat jednotlivé vazby obviněného, ať již pracovní, rodinné či osobní.²⁵ V tomto kontextu by se měl soud zabývat především tím, zdali má obviněný stálou práci na dobu neurčitou, zdali žije ve stejné domácnosti s rodinou, případně stará-li se o nezletilého, a jinými dalšími důvody vytvářejícími komplexní obraz o poměrech obviněného a o jeho případných podmínkách pro útěk samotný. Jinak bude soud posuzovat případ člověka bez domova, zadrženého na hranicích během snahy vycestovat mimo Českou republiku, a případ člověka se silným rodinným zázemím, stálou prací a vlastním bytem, ač ve skutečnosti mohli spáchat úplně stejný trestný čin a hrozí jim naprosto stejné tresty odnětí svobody.

Všechny tyto výše zmíněné skutečnosti musí zvážit soud během vazebního řízení a následně rozhodnout, zdali zde opravdu existují důvodné obavy z možného útěku a snahy vyhybat se trestnímu řízení, nebo trestu, a je proto třeba vzít obviněného do vazby na základě § 67 písm. a) tr. řádu.

²⁴ JELÍNEK J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád*, 3. aktualizované vydání, Praha: Leges, 2012, str. 626

²⁵ Nález Ústavního soudu III. ÚS 188/1999 ze dne 4. 11. 1999

3. 3. 2. Vazba koluzní

Dle § 67 písm. b) tr. řádu lze vzít obviněného do vazby, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Tento důvod vazby je v současné době velmi často používaným, ale zároveň také velmi kontroverzním. Možnost zásahu do osobní svobody obviněného z důvodu obavy z ovlivňování svědků, či spolupachatelů, či jiného maření trestního řízení, byla hojně diskutována v minulosti, přičemž diskuze se vztahovala nejen k rozsahu takového zásahu, nýbrž i velmi často zpochybňovala jeho samotnou oprávněnost. Odpůrci koluzní vazby velmi často namítali, že se jedná o pozůstatek inkvizičního procesu, zaměřeného na vynucení doznání obviněného určitou formou moderní tortury.²⁶

Za dosud nevyslechnutého svědka považujeme toliko osobu, která byla již předvolána orgánem činným v trestním řízení a která je dle zákona povinna svědčit. Spoluobviněným je osoba, která již byla obviněna, tudíž došlo k zahájení trestního stíhání ve stejné věci jako u jiné osoby (je tedy stíhaná pro stejný skutek). Nutno také dodat, že za dosud nevyslechnuté svědky, či spoluobviněné je nutno považovat také ty, kteří sice byli vyslechnuti, ovšem jejich výslech byl proveden takovým způsobem, že protokol o této výpovědi není použitelný jako důkaz před soudem, nebo byl proveden neúplně.²⁷

Za hrozící působení na svědka nebo spoluobviněného považujeme především snahu obviněného přimět tyto osoby, aby svou výpověď změnily, případně nevypovídaly vůbec. Tohoto může obviněný docílit například vyhrožováním, či podplácením. Samotný proces působení na svědky nebo spoluobviněné může vykonat buďto přímo obviněný, nebo zprostředkovaně může dojít k působení pomocí jiných osob, které jednají na popud obviněného.

Jiným mařením objasňování skutečností rozumíme především nepřípustné působení na osoby zainteresované na případu, například tlumočníky, znalce a dále i

²⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 413

²⁷ Rozhodnutí 44/2001

ničení důkazů, zahlazování stop, či jakékoliv jiné znehodnocování důkazního pramene. Nesmíme opomenout ani situace, kdy je zde konkrétními skutečnostmi odůvodněná obava, že obviněný by mohl působit na osobu dosud nepředvolanou orgánem činným v trestním řízení, tudíž na osobu, která ještě není v postavení svědka. To samé platí i u situací, kdy je zde riziko působení obviněného na osobu, po které bylo vyhlášeno pátrání a která z těchto důvodů nemohla být předvolána příslušnými orgány.

Výše uvedené skutečnosti, zakládající obavu z maření trestního stíhání, musí být podloženy důkazy o předpokládané aktivní činnosti obviněného, která směřuje ke konkrétnímu maření trestního stíhání, ať již působením na svědky, či spoluobviněné, či jiným druhem maření trestního řízení.²⁸ K nutnosti aktivní činnosti obviněného, jakožto podmínce pro uložení koluzní vazby se vyslovil i Ústavní soud.

"Při rozhodování o vazbě není reálné se domnívat, že může být naplněn požadavek jistoty "konkrétních skutečností", které opodstatňují vazební důvody. V těchto případech totiž nelze vyčkávat až do okamžiku, kdy je již jisté, že obviněný např. bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné, protože by se již zpravidla nepodařilo takovému jednání zabránit. Na druhé straně však nemůže jít jen o jakési mlhavé a konkrétními skutečnostmi nepodložené podezření, poněvadž by to vedlo k neodůvodněným zásahům do osobní svobody obviněného."²⁹

Ústavní soud pracuje s tezí, že je třeba existence důvodných skutečností pro vzetí do vazby z koluzních důvodů a že pouhé domněnky nepostačují. Potřeba orgánů činných v trestním řízení vyslechnout ještě nějaké svědky, či spoluobviněné sama o sobě nemůže založit konkrétní skutečnosti odůvodňující koluzní vazbu.³⁰ Ke každému případu je třeba přistupovat velmi individuálně a pečlivě zvážit, zdali tyto skutečnosti opravdu existují a zdali je zde opravdu reálná hrozba, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky a spoluobviněné, či se bude jiným způsobem snažit mařit trestní řízení. Lze si totiž představit mnoho případů, kdy nedošlo k vyslechnutí všech svědků, či spoluobviněných, kteří jsou obviněnému známi, aniž by zde hrozilo jakékoliv

²⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář 1. Díl*, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. str. 1525

²⁹ Nález Ústavního soudu I. ÚS 470/05 ze dne 23. 5. 2006

³⁰ Nález Ústavního soudu I. ÚS 1200/11 ze dne 14. 7. 2011

nezákonné zasahování obviněného do trestního řízení a případná snaha o ovlivňování svědků.

Jak již bylo výše uvedeno, koluzní důvod vazby je velmi kontroverzní a často se případy, ve kterých je obviněnému uložena koluzní vazba, dostávají před Ústavní soud. Jeden z takových nálezů se zabýval návrhem zrušení ustanovení koluzní vazby z důvodu rozporu s EÚLP.³¹

Česká republika je dle Čl. 10 Ústavy vázána mezinárodními smlouvami, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a které byly vyhlášeny. V tomto případě nás bude zajímat konkrétně Čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP. Dle tohoto ustanovení může být osoba zbavena osobní svobody, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem a

„na základě zákonného zatčení nebo jiného zbavení svobody za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání.“

V dané věci se navrhovatel domáhal zrušení ustanovení § 67 písm. b) tr. řádu z důvodu, že toto ustanovení je v rozporu s EÚLP, konkrétně s Čl. 5, zabývajícím se právem na svobodu a osobní bezpečnost. Navrhovatel namítal, že EÚLP nepovažuje za důvod pro zbavení osobní svobody obavy, že obviněný bude působit na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Další námitkou navrhovatele bylo, že jedním z předpokladů pro zbavení svobody dle EÚLP je jeho účel, který je vázán na předvedení před příslušný soudní orgán a nikoliv na zabránění ovlivňování svědků.

Ústavní soud vzal v potaz smysl právní úpravy a dospěl k závěru, že návrh navrhovatele na zrušení § 67 písm. b) tr. řádu není důvodný, neboť EÚLP v Čl. 5 odst. 1 písm. c) stanoví jako výchozí podmínku pro zatčení nebo jiné zbavení svobody, aby k němu došlo na základě zákona, což stávající právní úprava splňuje. Splnění této podmínky je patrné z ustanovení § 68 tr. řádu ve spojení s ustanovením § 160 tr. řádu a v ustanovení § 67 tr. řádu. Jako další podmínku stanovuje EÚLP, aby se jednalo o

³¹ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 1/94 ze dne 26. 4. 1994

osobu, která je důvodně podezřelá ze spáchání trestného činu. I tato podmínka je dle Ústavního soudu beze zbytku splněna v § 68 tr. řádu.

Ústavní soud došel po porovnání souladu obsahu právních úprav k závěru, že nesoulad není dán ani po stránce formální (zakotvení kolizního důvodu vazby přímo v zákoně a rozhoduje o něm soudce), ani po stránce obsahové, neboť žádá-li ustanovení § 67 písm. b) tr. řádu existenci určitých konkrétních skutečností, uvádí ve své podstatě a funkci tento důvod do stejné roviny, jako je vyjádřeno v EÚLP slovy „having committed an offence“.³² Zároveň bylo v nálezu Ústavním soudem zdůrazněno, že není výkonem práva na osobní svobodu, pokud někdo ovlivňuje svědky či spoluobviněné, či jiným způsobem maří trestní řízení.

Závěrem je nutno dodat, že i následná judikatura Ústavního soudu³³ shledává obecně důvody koluzní vazby, tak jak jsou upraveny v našem právním řádu, zcela v souladu s ústavním pořádkem. Ke stejnému závěru mimo jiné došli i autoři komentáře k EÚLP, kteří dokonce tento, v EÚLP výslovně neuvedený, důvod vazby považují a označují za důvod tradiční pro český právní systém, ač časem sám o sobě ztrácí na relevanci a účelu, pokud potřebné úkony (kvůli kterým byla koluzní vazba uložena) byly již provedeny.³⁴

3. 3. 3. Vazba předstižná

Posledním druhem vazby, který uvádí tr. řád je vazba předstižná. Dle § 67 písm. c) tr. řádu smí být obviněný vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Předstižná vazba má mezi ostatními druhy vazby zvláštní postavení. Vzhledem k tomu, že směřuje proti obviněnému, u něhož vyvstala důvodná obava z opakování,

³² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 14

³³ Nález Ústavního soudu II. ÚS 138/93 ze dne 15. 9. 1994, Nález Ústavního soudu I. ÚS 62/96 ze dne 12. 9. 1996, Nález Ústavního soudu ÚS 18/96 ze dne 26. 9. 1996

³⁴ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*, 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 517

případně z dokonání nebo vykonání trestného činu v určitých případech, pak je předstižná vazba chápána převážně jako vazba mimoprocesní, jejíž účel spočívá především ve funkci preventivní.³⁵

Na rozdíl od ostatních vazebních důvodů (vazba útěková a koluzní) obsahuje ustanovení o vazbě předstižné taxativně vyjmenované případy, za kterých může dojít k vzetí do vazby, tedy že obviněný

- bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán,
- dokoná trestný čin, o který se pokusil,
- vykoná trestný čin, který připravoval,
- vykoná trestný čin, kterým hrozil.

Zároveň vzhledem k povaze jednotlivých důvodů pro uložení předstižné vazby je patrné, že se tento druh vazby může vztahovat pouze na úmyslnou trestnou činnost a pokud je tento důvod vazby dovozován z obavy z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, musí jít o pokus totožného trestného činu. Stejně tomu tak je u vykonání (nebo dokonání) trestného činu, který obviněný připravoval.³⁶

Velkou novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001, která nabyla účinnosti 1. ledna roku 2002, došlo ke změně formulace koluzní vazby a původní slovní spojení „pokračování v trestné činnosti“ bylo nahrazeno formulací „opakování trestné činnosti“. Touto změnou došlo především k eliminaci případného vztáhnutí vazebních důvodů na jednotlivé dílčí útoky pokračujícího trestného činu, nebo hromadného trestného činu.

Změnou, kterou přinesla velká novela trestního řádu, a důvody koluzní vazby obecně se zabýval také Ústavní soud v rámci stížnosti proti usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem.

„Je třeba poukázat na to, že zákon č. 265/2001 Sb., kterým byl rozsáhle novelizován trestní řád, změnil v § 67 písm. c) pojem "pokračování v trestné činnosti" na "opakování trestné činnosti", tzn., že opakováním trestného činu se

³⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 422

³⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 427

míní opakování téhož trestného činu nebo spáchání trestného činu téže povahy;... Okresní soud tak pochybil, jestliže vazbu předstižnou opřel o úvahy o pokračování trestné činnosti stěžovatele. Navíc v rámci důvodu vazby předstižné se pojem "opakování trestné činnosti" může vztahovat jen na tu trestnou činnost, pro kterou je obviněný stíhán... a nelze proto pod § 67 písm. c) trestního řádu subsumovat opakování jakékoli trestné činnosti.³⁷

Závěrem je třeba říci, že ve vztahu ke všem čtyřem alternativním důvodům předstižné vazby je třeba uvést, že konkrétní nebezpečí další trestné činnosti musí být aktuální (obviněný musí být schopen takovou trestnou činnost páchat) a v neposlední řadě musí být akutní, tedy předpokládané nebezpečí musí hrozit bezprostředně. Není možné chápat a ani užívat předstižnou vazbu jakožto prostředek ochrany před trestnou činností, k níž mělo dojít v minulosti, a za jejíž pokus, či přípravu si obviněný již odpykal trest odnětí svobody. Takové pojetí by bylo v rozporu se všemi principy vazby.³⁸

3.4. Zpřísněné důvody vazby

Velká novela trestního řádu, provedená zákonem č. 265/2001 Sb., výrazným způsobem omezila možnosti vzetí obviněného do vazby, a to nejen obecnou úpravou v dovětku § 67 tr. řádu, ale i konkrétní úpravou v § 68 odst. 2 tr. řádu.³⁹ S ohledem na princip přiměřenosti a šetření osobní svobody jednotlivce došlo k vyloučení vazby u bagatelních trestných činů a celkově došlo k omezení okruhu trestných činů, pro které lze vzít obviněného do vazby.

Dle §68 odst. 2 tr. řádu nelze vzít do vazby obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.

³⁷ Nález Ústavního soudu I. ÚS 470/05 ze dne 23. 5. 2006

³⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 427

³⁹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 428

Uvedené ustanovení zabraňuje užívání institutu vazby na bagatelní trestné činy. Rozdílné hranice pro možnost užití vazby u úmyslných trestných činů a nedbalostních trestných činů logicky vyplývají z charakteru skutku a ze subjektivní stránky trestného činu, který byl spáchán. Zajímavostí zůstává, že po přijetí nového tr. zákoníku nedošlo k úpravě těchto ustanovení, a to i přes fakt, že nový tr. zákoník všeobecně zpřísnil tresty odnětí svobody pro jednotlivé trestné činy. Logicky by se dalo očekávat, že dojde k novelizaci tohoto ustanovení a zvýšení hranice sazeb, kdy není možné uložit vazbu.

Ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu není absolutní a je omezeno § 68 odst. 3 tr. řádu, ve kterém se stanovují případy, za kterých nedojde k užití omezení a je tedy možné vazebně stíhat obviněného i za bagatelní trestné činy. Uvedená omezení v ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu se neužijí, jestliže obviněný

- uprchl nebo se skrýval,
- opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení,
- je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit,
- již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Z výše uvedeného výčtu je patrné, že se jedná o stejné důvody, jako jsou samotné důvody vazby uvedené v § 67 tr. řádu, pouze s tím rozdílem, že se již nejedná pouze o důvodnou obavu, nýbrž obviněný již aktivně jednal, čímž naplnil jeden nebo více z uvedených důvodů. K jednání může přitom dojít před prvním slyšením o vazbě, případně i v době následující, kdy obviněný nebyl do vazby vzat z důvodů uvedených v § 68 odst. 2 tr. řádu. Důležité tedy je, aby byla naplněna okolnost z § 68 odst. 3 tr. řádu v době rozhodování o vazbě, a tolik postačí naplnění jednoho z alternativních důvodů uvedených v § 67 odst. 3 tr. řádu.⁴⁰

⁴⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008. str. 494

Další výjimka, kterou nám zákon jmenuje v souvislosti s § 68 odst. 2 tr. řádu, je uvedena v § 68 odst. 4 tr. řádu. Jedná se o případy, kdy došlo ke spáchání úmyslného trestného činu (na nedbalostní trestné činy se tato výjimka z logicky věci nevztahuje) a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, zejména jeho života, zdraví nebo jiného podobného zájmu. Nutnou podmínkou pro užití této výjimky a neaplikování ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu je skutečnost, že je dán důvod vazby dle § 67 písm. c) tr. řádu, tedy důvod pro uložení předstižné vazby.

Uvedené ustanovení § 68 odst. 4 tr. řádu je především preventivního charakteru a svým způsobem se jedná o opatření vyvolané hlediskem, které je třeba posuzovat konkrétně v souvislosti se skutečnostmi, pro které je obviněný trestně stíhán. Osoba poškozeného v těchto situacích čelí bezprostředně hrozícímu nebezpečí a vzetí do vazby se jeví jako efektivní a účinné opatření.

3. 5. Instituty nahrazující vazbu

Vazba jakožto institut trestního práva procesního je fakultativním prostředkem sloužícím k zajištění osoby obviněného. Vzetí do vazby je velmi závažným zásahem do práv a svobod obviněného. Zákon proto připouští využití takového postupu pouze tehdy, pokud by ponechání obviněného na svobodě mohlo významně ohrozit průběh a výsledek trestního řízení. I v takových případech je však možno někdy dosáhnout účelu vazby pomocí jiných opatření, nespojených s odnětím svobody obviněného.⁴¹

Trestní řád upravuje v § 73 a 73a několik procesních opatření, která lze za splnění zákonných podmínek použít jako náhradu vazby. Všechna tato opatření určitým způsobem limitují obviněného a ukládají mu případně nějakou povinnost či omezení, nicméně se nejedná o tak zásadní zásah do osobní svobody, jako představuje vazba samotná. Jedná se o tato taxativně vyjmenovaná opatření:

- záruka zájmového sdružení občanů,
- záruka důvěryhodné osoby,

⁴¹ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*, Trestněprávní revue, 2011, č. 5, str. 142

- písemný slib obviněného,
- dohled probačního úředníka,
- peněžitá záruka, nebo
- předběžná opatření.

Těchto šest opatření nahrazujících vazbu je uvedeno v trestním řádu. Nicméně ZSVM upravuje jedno speciální opatření, které lze užít pouze na osobu mladistvou. Jedná se o

- umístění v péči důvěryhodné osoby.

Jednotlivá opatření lze ukládat samostatně, nebo v kombinaci s jinými.⁴²

Omezení pro uložení opatření spočívá především v nemožnosti užít jich v případech, kdy se jedná o vazbu koluzní dle § 67 písm. b) tr. řádu, jelikož dle § 73 odst. 1 tr. řádu je možné nahradit jen takovou vazbu, u které byl důvod dle § 67 písm. a) tr. řádu (vazba úteková), nebo § 67 písm. c) tr. řádu (vazba předstižná). V těchto případech může příslušný orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě, případně ho, pokud se již nacházel ve vazbě, propustit a vazbu nahradit jedním z možných opatření.

Další omezení se týká jenom peněžitě záruky dle § 73a tr. řádu, kdy zákon výslovně stanoví, že není možné peněžitou záruku přijmout, pokud je obviněný stíhán pro alespoň jeden z taxativně vyjmenovaných trestných činů.

3. 5. 1. Záruka zájmového sdružení občanů, nebo důvěryhodné osoby

Prvním z institutů, které trestní řád uvádí jako možnost nahrazení vazby, je záruka zájmového sdružení občanů, nebo důvěryhodné osoby dle § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Zájmovým sdružením občanů rozumíme sdružení dle § 3 odst. 1 tr. řádu, tedy organizace, které mohou spolupůsobit při výchově osob a pomáhají vytvářet podmínky, aby obviněný žil řádným životem. Možnost přijetí záruky zájmového sdružení občanů

⁴² ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky a výzkum*, Trestněprávní revue, 2011, č. 5, str. 142

je příkladem promítnutí zásady trestního řízení dle § 2 odst. 7 tr. řádu, tedy že všechny orgány činné v trestním řízení spolupracují se zájmovými sdruženími občanů a využívají jejich výchovného působení.

Důvěryhodnou osobou je ten, kdo je schopen příznivě ovlivňovat chování obviněného, je nadán jistou nezávislostí, autoritou a zároveň určitým bližším vztahem k obviněnému, aby mohl v případě potřeby jeho chování kontrolovat a ovlivňovat, přičemž by k tomu měl mít potřebné prostředky a vliv.⁴³ Takto se vyjádřil k pojmu důvěryhodná osoba Ústavní soud ve svém nálezu, kde se zabýval nabídkou převzetí záruky za chování obviněného advokátem, který není obhájcem obviněného.

Problematika přijetí záruky advokátem má relativně konstantní judikaturu a již v minulosti bylo řečeno, že vztah mezi klientem a advokátem je čistě pracovní, založený na jisté míře nesvobody a závislosti obhájce na postavení ve vztahu k obviněnému, a není proto možné přijmout záruku obhájce jakožto důvěryhodné osoby.⁴⁴ Nicméně ve výše zmíněném nálezu I. ÚS 263/05 se jedná o přijetí záruky ze strany advokáta, který nezastupuje obviněného. V tomto ohledu bylo Ústavním soudem řečeno, že obecný soud se nesprávně dovolával rozhodnutí Rt 34/2004 a právního názoru v něm obsaženého, a zároveň judikoval, že obecně lze přijmout záruku od advokáta jakožto důvěryhodné osoby v případě, že tento není obhájcem obviněného.

Záruku zájmového sdružení občanů, či důvěryhodné osoby je možné přijmout pouze v těch případech, kdy obviněnému hrozí uložení vazby dle §67 písm. a) tr. řádu (vazba úteková), nebo dle § 67 písm. c) tr. řádu (vazba předstižná).

Obsahem samotné záruky musí být převzetí dozoru nad chováním obviněného, především dohled nad životním stylem obviněného a případné zabránění v dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil. Dále je třeba učinit opatření, že se obviněný bude dostavovat na vyzvání k státnímu zástupci, soudu nebo policejnímu orgánu a že v případě výrazného vzdálení se z místa pobytu tuto skutečnost obviněný předem ohlásí. Zájmové sdružení, či důvěryhodná osoba musí v tomto ohledu předložit návrh konkrétních opatření, pomocí kterých dojde k dosažení plánovaného účelu.

⁴³ Nález Ústavního soudu I. ÚS 263/05 ze dne 9. 2. 2006

⁴⁴ Rozhodnutí Rt 34/2004

Orgán, který je pověřený rozhodnutím o vazbě, zkoumá především osobu obviněného, trestný čin, ze kterého je obviněn, i celkovou povahu trestné činnosti. Zároveň přihlíží k návrhu obsahu nabízené záruky a osobě, či sdružení, které tuto záruku nabízejí. Přijetí záruky, po vyhodnocení všech potřebných informací, je čistě na úvaze příslušného orgánu.

3. 5. 2. Písemný slib obviněného

Dalším možným institutem nahrazujícím vazbu je písemný slib obviněného dle § 73 odst. 1 písm. b) tr. řádu. Slibem se obviněný zavazuje, že povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a že splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží. Ze strany příslušného rozhodujícího orgánu, pak platí, že považuje slib vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečný a přijme jej.

Slib může být sepsán vlastnoručně, na psacím stroji, na počítači apod., ale vždy musí být vlastnoručně podepsán obviněným. Není možné, aby ho za obviněného podepsala jiná osoba, např. obhájce, nebo jeho zákonný příbuzný, což ovšem nevyklučuje, aby písemný slib sepsal obviněný za pomoci obhájce, nebo jiné osoby, důležité je, aby byl osobně podepsán.⁴⁵ A stejně jako u záruky zájmového sdružení, nebo důvěryhodné osoby platí, že písemným slibem lze nahradit vazbu pouze v případech, kdy obviněnému hrozí vazba dle §67 písm. a) tr. řádu (vazba útěková), nebo dle § 67 písm. c) tr. řádu (vazba předstižná).

Jak již ze zákonného ustanovení vyplývá, příslušný orgán může obviněnému uložit určitá omezení či povinnosti. Tato uvedená omezení či povinnosti musí být přiměřená a musí sledovat smysl a účel, který by jinak plnila vazba. Omezení spočívají především v zákazu určitého chování, ať již se jedná o zákaz konzumace alkoholických nápojů, užívání omamných a psychotropních látek, zdržování se na určitých místech,

⁴⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 528

styku s určitými osobami apod., či jiné činnosti, které byly příčinou, podmínkou nebo podnětem obviněného pro spáchání trestné činnosti, pro kterou je stíhán.⁴⁶

Na druhou stranu povinnosti mají formu příkazu a ukládají obviněnému nutnost určitého chování. Nejběžnější jsou povinnosti ohlašovat změnu bydliště, zaměstnání, docházet na různá terapeutická sezení, či se pravidelně hlásit policejnímu orgánu.

Podobně jako u záruky zájmového sdružení, nebo důvěryhodné osoby i písemný slib je fakultativní prostředek a je jen na uvážení a rozhodnutí příslušného orgánu, zdali jej přijme. Především je nutné posuzovat osobní poměry obviněného, povahu trestné činnosti, pro kterou je stíhán, případné zaměstnání, prostředí, ve kterém by se zdržoval, apod.

3. 5. 3. Dohled probačního úředníka

Posledním přímo uvedeným institutem nahrazujícím vazbu v § 73 tr. řádu je dohled probačního úředníka. Tato možnost náhrady vazby se použije především tehdy, pokud s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávaného případu lze účelu vazby dosáhnout dohledem probačního úředníka nad obviněným, a podobně jako u předchozích příkladů, i zde je možné dohled probačního úředníka uložit pouze v případech, kdy se jedná o náhradu vazby útěkové a vazby předstižné.

Dle § 73 odst. 3 tr. řádu povinnosti obviněného, nad nímž byl vysloven dohled probačního úředníka, spočívají především v povinnosti dostavit se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením stanoveným ve výroku samotného rozhodnutí, která směřují k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení.

Dohled samotný vykonávají úředníci a asistenti probační a mediační služby na základně zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Jejich povinností je dohlížet na obviněného a pravidelně kontrolovat, zdali dochází k plnění povinností a omezení uložených soudem, případně učinit potřebné kroky k nápravě, buď obviněného

⁴⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 529

varovat, či vyrozumět soud. Povinností obviněného je pravidelně se s úředníkem probační a mediační služby stýkat a podrobovat se jeho kontrole.

Možnost využití tohoto institutu opět záleží na osobních poměrech pachatele, charakteru trestné činnosti, pro kterou je stíhán, na rodinném a pracovním zázemí a dalších okolních faktorech, v rámci kterých se zkoumá, zdali dohled probačního úředníka bude účinným prostředkem, který splní účel vazby.

3. 5. 4. Peněžitá záruka

Dle § 73a odst. 1 tr. řádu je možné vazbu nahradit peněžitou zárukou. Podobně jako v § 73 tr. řádu u ostatních institutů nahrazujících vazbu, i zde je možné uložit peněžitou záruku pouze v případech, kdy obviněnému hrozí buďto vazba útěková, nebo vazba předstízná. Na druhou stranu oproti předchozím institutům obsahuje §73a odst. 1 tr. řádu taxativně vyjmenované trestné činy, u kterých není možné přijmout peněžitou záruku, pokud je obviněný trestně stíhán pro jeden z těchto činů. Jedná se celkem o 34 trestný činů, které svojí povahou patří k nejzávažnější trestné činnosti.

Orgán rozhodující o vazbě může ponechat obviněného na svobodě, nebo ho propustit na svobodu, pokud přijme složenou peněžitou záruku, jejíž výši předem určil. Se souhlasem obviněného může peněžitou záruku složit i jiná osoba, musí však být před jejím přijetím seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby.

Novelizační zákon č. 265/2001 Sb. zásadně změnil způsob určování výše peněžitě záruky. Novela zavádí nový kauční systém (na rozdíl od předchozí úpravy, kdy určení výše peněžitě záruky a způsobu jejího složení prováděl soud zpravidla na podkladě nabídky obviněného) spočívající v tom, že už v rámci rozhodování o zadržené osobě přichází v úvahu, aby obviněný podal návrh na propuštění obviněného z vazby na svobodu po přijetí peněžitě záruky.⁴⁷

Výše peněžitě záruky by se měla stanovit s ohledem na osobní a majetkové poměry obviněného (případně toho, kdo peněžitou záruku nabízí) a zároveň by měla

⁴⁷ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 533

přihlížet k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán. Minimálním rozsah peněžitě záruky činí 10 000 Kč, přičemž maximální výše není v zákoně stanovena. Zároveň také dojde k určení způsobu složení peněžitě záruky.

Orgán rozhodující o vazbě nejprve usnesením rozhodne, že připouští nahrazení vazby peněžitou zárukou a zároveň určí její výši a způsob složení. Samotné složení kauce není konečným stádiem celého procesu, jelikož po složení peněžitě záruky musí ještě formou usnesení dojít k rozhodnutí, že se obviněný propouští na svobodu, případně, že se ponechává na svobodě.⁴⁸

Je důležité zdůraznit, že trvání institutu nahrazujícího vazbu je vždy podmíněno existencí vazebních důvodů. Pokud konkrétní vazební důvody pominou, pak již nemohou dále trvat ani instituty vazbu nahrazující.⁴⁹ Také peněžitou zárukou je možné během jejího trvání změnit, či zrušit. Tento krok učiní soud, nebo státní zástupce v závislosti na tom, v jakém stádiu se řízení nachází, pokud přestaly existovat důvody, pro které byla peněžitá záruka přijata.⁵⁰ V případě zrušení nahrazujícího institutu se složená částka vrací obviněnému, případně jiné osobě, která za obviněného peněžitou zárukou složila.

Pokud se obviněný během trvání peněžitě záruky dopustí excesu v jednání dle § 73a odst. 4 tr. řádu (tedy že uprchne, skrývá se, nedostaví se na předvolání k úkonu trestního řízení, opakuje trestnou činnost, vyhýbá se nastoupení trestu odnětí svobody apod.) rozhodne soud (v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce), že peněžitá záruka připadá v celém rozsahu státu. V případě, že obviněný opakoval trestnou činnost, může soud rozhodnout o propadnutí peněžitě záruky, aniž by čekal na právní moc dalšího odsuzujícího rozsudku obviněného.⁵¹

Dle § 73a odst. 6 tr. řádu trvá peněžitá záruka (nestanoví-li soud jinak) u obviněného, který byl pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu, do dne, kdy obviněný nastoupí výkon trestu odnětí svobody a zaplatí peněžitý trest a náklady trestního řízení. Nezaplatí-li obviněný peněžitý trest, nebo náklady

⁴⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*, 1. vydání, Praha: Leges, 2010, str. 308

⁴⁹ Rozhodnutí R 41/2002

⁵⁰ Rozhodnutí R 34/2003

⁵¹ Rozhodnutí R 18/2003

trestního řízení ve stanovené lhůtě, na jejich zaplacení se použijí prostředky z peněžité záruky.

Nutnost upozornění obviněného a osoby, která peněžitou záruku složila, na důvody, pro které peněžitá záruka může připadnout státu nebo být použita na zaplacení peněžitého trestu, nákladů trestního řízení nebo k uhrazení pohledávky poškozeného, stanoví § 73a odst. 9 tr. řádu. Pokud dojde k tomuto poučení a složitel byl seznámen s podobou obvinění, kterému obviněný čelí a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby, jakožto byl i upozorněn na možnost propadnutí záruky státu a jejího případného použití na zaplacení peněžitého trestu a nákladů řízení, nelze jeho návrh na zrušení, či změnu takové záruky brát v potaz, jen proto, že složitel změnil názor na otázku nahrazení vazby obviněného.⁵²

3. 6. Předběžná opatření

Přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů došlo zároveň k výrazné novelizaci trestního řádu. Kromě drobných úprav souvisejících s harmonizací, došlo k zakotvení nového institutu trestního práva, které do té doby český právní řád znal pouze v řízení občanskoprávním, tzv. předběžných opatření, upravených v § 88b až § 88o tr. řádu.

Účelem předběžných opatření v trestním právu je především ochrana poškozeného, osob mu blízkých, zabránění obviněnému v páchání další trestné činnosti, zajištění účinného provedení trestního řízení a v neposlední řadě též ochrana zájmů společnosti. Jedná se o prostředek, který lze využít namísto institutu vazby, který byl v mnoha případech příliš invazivní.

Dle § 73 odst. 1, písm. d) tr. řádu, je-li dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) tr. řádu (vazba útěková) nebo § 67 písm. c) tr. řádu (vazba předstižná), může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu, jestliže zároveň rozhodne o uložení některého z předběžných opatření.

⁵² Rozhodnutí R 30/2003

Trestní řád upravuje celkem 9 předběžných opatření taxativně vyjmenovaných v §88c tr. řádu. Podrobnější úpravu jednotlivých institutů nalezneme dále v ustanoveních § 88d až § 88l tr. řádu. Jedná se o tato předběžná opatření:

- zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky,
- zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí,
- zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- zákaz vycestování do zahraničí,
- zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti,
- zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, nebo
- zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti.

Dle § 88b odst. 1 tr. řádu smí být předběžné opatření uloženo pouze obviněnému. Zároveň dle § 88b odst. 2 tr. řádu smí být předběžné opatření uloženo jen tehdy, jestliže z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením, přičemž uložení předběžného opatření si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochrana zájmů společnosti.

Na základě sumarizace výše uvedených zákonných ustanovení dospějeme ke stanovení následujících podmínek.

- Předběžné opatření lze uložit pouze obviněnému, tedy musí zde existovat trestní stíhání proti konkrétní osobě za konkrétní skutek.
- Vyplývá důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.
- Dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu.
- Dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že tento trestný čin spáchal obviněný.
- Účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením.
- Uložení předběžného opatření si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochrana zájmů společnosti.

Jak již bylo výše uvedeno, předběžná opatření mohou nahradit vazbu, případně i jiné instituty vazbu nahrazující, tedy záruku zájmového sdružení občanů, záruku důvěryhodné osoby, písemný slib, dohled probačního úředníka, nebo peněžitou záruku. Významným rozdílem oproti institutu vazby je možnost uložit předběžná opatření na jakýkoliv trestný čin, jelikož zákon nestanovuje podmínku omezení na základě horní hranice trestní sazby, podobně jako je tomu u vazby samotné. Z toho plyne možnost příslušného orgánu použít předběžná opatření i na případy, kdy zde za normálních okolností neexistují důvody vazby.

Dle § 88n tr. řádu předběžné opatření trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž se řízení končí. Pokud se během výkonu předběžného opatření ukáže, že jeho výkon je nemožný, případně, že nelze na obviněném jeho plnění spravedlivě požadovat, rozhodne předseda senátu (nebo státní zástupce, dle stádia, ve kterém se řízení nachází) o jeho zrušení, či změně.

V případě, že obviněný neplní podmínky uloženého předběžného opatření, nabízí trestní řád 3 možnosti, jak může příslušný orgán činný v trestním řízení dále pokračovat. Na základě § 88o tr. řádu může dojít k

- uložení pořádkové pokuty,
- uložení jiného druhu předběžného opatření, nebo
- vzetí obviněného do vazby za podmínek stanovených trestním řádem

Závěrem k předběžným opatřením je nutné říci, že tento nový institut trestního práva dává orgánům činným v trestním řízení především nové možnosti, jak upravovat poměry obviněných v trestním řízení, aniž by došlo k tak invazivním zásahům, jako je například omezení osobní svobody vazbou, a zároveň slouží k ochraně poškozeného, případně oběti a osob jim blízkým. Jelikož se jedná o relativně novou právní úpravu, pouze čas ukáže praktické využívání předběžných opatření orgány činnými v trestním řízení a jejich potřebnost a účelnost.

4. Formální vazební právo

Formálním vazebním právem rozumíme souhrn otázek týkajících se procesního postupu příslušných orgánů i procesních úkonů obviněného, popř. jiných oprávněných osob. Prostřednictvím tohoto postupu se uskutečňuje materiální vazební právo, které tvoří především zákonem vymezené důvody vazby.⁵³

4. 1. Zahájení trestního stíhání

Dle § 67 tr. řádu může být vzat do vazby pouze obviněný. Existence trestního stíhání, tedy procesní postavení osoby jako obviněného, je obligatorní podmínkou vzetí do vazby a není možné vzít do vazby člověka, proti kterému nebylo zahájeno trestní stíhání. Na základě § 32 tr. řádu považujeme za obviněného člověka, který je podezřelý ze spáchání trestného činu, bylo-li proti němu zahájeno trestní stíhání.

Náležitosti zahájení trestního stíhání upravuje § 160 odst. 1 tr. řádu. Pokud na základě prověřování nasvědčují zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného. Výrok usnesení o zahájení trestního stíhání musí obsahovat popis skutku, ze kterého je tato osoba obviněna, aby nemohl být zaměněn s jiným, a zákonné označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován. Zároveň je třeba v odůvodnění usnesení přesně označit skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání.

Se zahájením trestního stíhání přiznává trestní řád obviněnému určitá práva, uvedená v § 33 tr. řádu. Jedná se především o právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se obviněnému kladou za vinu, a důkazech o nich, o právo uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Dále se jedná o právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení apod.

Na druhou stranu ne proti každé osobě, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, je možné zahájit trestní stíhání. V ustanovení § 11 odst. 1 tr. řádu je upravena

⁵³ MANDÁK, V. *Důvody vazby v čs. Trestním řízení*, Univerzita Karlova, 1971, str. 152

nepřípustnost trestního stíhání, které stanoví 11 taxativně vymezených případů, kdy nelze trestní stíhání zahájit a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno. Jedná se o tyto případy:

- nařídí-li to prezident republiky, uživ svého práva udílet milost nebo amnestii,
- je-li trestní stíhání promlčeno,
- jde-li o osobu, která je vyňata z pravomoci orgánů činných v trestním řízení, nebo o osobu, k jejímuž stíhání je podle zákona třeba souhlasu, jestliže takový souhlas nebyl oprávněným orgánem dán,
- jde-li o osobu, která pro nedostatek věku není trestně odpovědná,
- proti tomu, kdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého,
- proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozsudkem soudu nebo bylo rozhodnutím soudu nebo jiného oprávněného orgánu pravomocně zastaveno, jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno,
- proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozhodnutím o schválení narovnání, jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno,
- proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozhodnutím o postoupení věci s podezřením, že skutek je přestupkem, jiným správním deliktem nebo kárným proviněním, jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno,
- je-li trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného a souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět,
- stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nebo
- proti tomu, ohledně něhož bylo trestní řízení pro týž skutek předáno do cizího státu, pokud mu byl pro tento skutek cizozemským soudem pravomocně uložen trest nebo ochranné opatření, které vykonává nebo již vykonal, nebo je nelze podle práva tohoto státu vykonat, nebo bylo cizozemským soudem pravomocně upuštěno od uložení trestu, anebo pravomocně rozhodnuto o zproštění obžaloby.

K ustanovení § 11 odst. 1, písm. c) tr. řádu je třeba dodat, že osobou vyňatou z pravomoci orgánů činných v trestním řízení rozumíme osobu požívající výsad a imunit podle zákona a mezinárodního práva. Jedná se například o prezidenta, poslance, senátory, soudce ústavního soudu apod., kdy jsou dané osoby buďto úplně vyňaty z pravomoci orgánů činných v trestním řízení (v případě hlasování poslance v poslanecké sněmovně, či senátora v senátu), nebo je trestní stíhání možné pouze za souhlasu příslušného orgánu (poslanecká sněmovna, senát, prezident republiky apod.).

Dalším případem, kdy není možné zahájit trestní stíhání (případně v něm pokračovat) je dle § 11 odst. 2 tr. řádu situace, kdy bylo soudem nebo jiným justičním orgánem členského státu Evropské unie nebo státu přidruženého mezinárodní smlouvou k provádění schengenských předpisů pro týž skutek vydáno rozhodnutí, kterým byl osobě pravomocně uložen trest nebo ochranné opatření (které vykonává nebo již vykonala), nebo byla osoba pravomocně zproštěna obžaloby, nebo které má účinky pravomocného zastavení trestního stíhání.

A v neposlední řadě nesmíme opomenout situace, kdy je k zahájení trestního stíhání potřeba souhlas poškozeného. Jedná o taxativně vymezené trestné činy v § 163 odst. 1 tr. řádu (ublížení na zdraví, neposkytnutí pomoci, omezování osobní svobody apod.), kdy lze trestní stíhání zahájit a v zahájeném pokračovat pouze se souhlasem poškozeného v případě, že byl takový skutek spáchán vůči osobě, která v době spáchání činu byla ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem. Nicméně nemožnost zahájení trestního stíhání ani v tomto případě není absolutní a musíme brát v potaz situace, kdy i za splnění podmínek uvedených v § 163 odst. 1 tr. řádu není třeba udělení souhlasu ke stíhání pachatele. Jedná se o situace uvedené v § 163a odst. 1 tr. řádu:

- byla takovým činem způsobena smrt,
- poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- poškozeným je osoba mladší než 15 let, nebo
- z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán, nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

Pokud nastane byt' jediná z výše uvedených situací, není třeba souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z taxativně vyjmenovaných trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 tr. řádu.

4. 2. Rozhodnutí o vzetí do vazby

Dle § 73b odst. 1 tr. řádu o vzetí obviněného do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. V případě obviněného zatčeného na základě příkazu k zatčení rozhoduje v řízení před soudem soudce. Zmíněná úprava představuje provedení čl. 8 LZPS (vzetí do vazby jen z důvodů stanovených zákonem a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu), jakož i článku 5 odst. 1 písm. c), odst. 2 a 3 EÚLP.⁵⁴

Rozhodnutí soudu o vzetí obviněného do vazby předchází návrh na vzetí do vazby, který podává výlučně státní zástupce. V podaném návrhu státní zástupce především popíše skutek, který byl spáchán, vylicí rozhodné skutečnosti a v čem vidí důvod vazby, včetně příslušných odůvodnění. Tyto informace jsou nejpodstatnějším obsahem návrhu a jádrem pro rozhodnutí soudu o vzetí do vazby, nicméně samotný návrh obsahuje i další dodatečné informace, jako jsou osobní údaje obviněného, dobu a místo zadržení, důvod zadržení, případně jméno obhájce apod.

Dle zákonné úpravy je zároveň patrné, že hlavní úlohu v rozhodování o vazbě má soud a státnímu zástupci přísluší v této věci pouze omezené pravomoci. Problematikou role státního zástupce v rozhodování o vazbě se zabýval i Ústavní soud v nálezu ze dne 23. 3. 2004, kdy se vyjádřil k přezkumu dalšího trvání vazby prováděného státním zástupcem.

„Mezi institucionální rysy vyžadované u subjektu přezkoumávajícího oprávněnost zbavení svobody patří nestrannost a nezávislost. Tyto rysy státní zástupce nesplňuje, a to jak z hlediska svého osobního statusu, tak z hlediska svého procesního postavení v trestním řízení.“⁵⁵

⁵⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 442

⁵⁵ Nález Ústavního soudu I. ÚS 573/02 ze dne 23. 3. 2004

Uvedený výrok Ústavního soudu vychází z rozhodovací praxe ESLP, který v korespondenci s čl. 5 odst. 4 EÚLP rozumí přezkumem pouze takový přezkum, který byl proveden soudním orgánem nebo alespoň orgánem, který má shodné institucionální rysy jako soud.⁵⁶

Rozhodovací úloha státního zástupce ve věcech vazebních spočívá především ve vydávání rozhodnutí, která jsou ve prospěch obviněného. Jedná se především o rozhodování v přípravném řízení o propuštění obviněného z vazby na svobodu, o opatřeních nahrazujících vazbu, či o změně vazebních důvodů, pokud některý z nich během výkonu vazby pominul.

4. 2. 1. Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení

Jak již bylo řečeno, nutnou podmínkou vzetí do vazby je návrh státního zástupce, který se podává u příslušného soudu. Příslušným soudem je ten okresní soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který podává návrh na vzetí do vazby. Návrh na vzetí do vazby může být podán zejména vůči osobě, která byla zadržena jako obviněný dle § 75 tr. řádu, vůči podezřelému dle § 76 odst. 1 tr. řádu, nebo vůči osobě pokud byla převzata policejním orgánem následně poté, co byla omezena její osobní svoboda dle § 76 odst. 2 tr. řádu.

Státní zástupce zkoumá, zdali důvody vazby obsažené v § 67 tr. řádu (vazba útěková, vazba koluzní, vazba předstižná) jsou podloženy konkrétními skutečnostmi, tedy především pokud se obviněný pokusil utéct, případně se pokusil ovlivňovat svědky, či pokračovat v trestné činnosti apod. Dále je třeba mít na paměti, že vazba slouží jako prostředek ultima ratio, takže státní zástupce je povinen zvážit i užití jiných opatření, která by splnila účel trestního řízení, například předběžných opatření, nebo institutů nahrazujících vazbu.

Státní zástupce má po zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu 48 hodin na to, aby rozhodl, zdali podá soudu výše zmíněný návrh na vzetí do vazby, či zdali podezřelého propustí na svobodu. Pokud zadrženého nepředá soudu do 48 hodin s návrhem na vzetí do vazby, musí být zadržený propuštěn na svobodu.

⁵⁶ Rozhodnutí Wilde vs. Belgie ze dne 18. 6. 1971

Návrh státního zástupce na vzetí do vazby musí obsahovat zejména:

- osobní údaje obviněného,
- stručný popis skutkových zjištění včetně uvedení skutečností, z nichž plynou důvody zadržení,
- trestný čin, pro který je obviněný stíhán,
- zdůvodnění, které konkrétní skutečnosti odůvodňují vzetí obviněného do vazby,
- konkrétní důvody vazby,
- stručné zhodnocení dosud provedených důkazů, z nichž vyplývá, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestního stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody, že tento trestný čin spáchal obviněný,
- zdůvodnění, proč nelze dosáhnout účelu vazby jiným opatřením,
- uvedení doby zadržení,
- má-li obviněný obhájce, jméno a sídlo obhájce,
- osobní údaje spoluobviněných, kteří se nachází ve vazbě a
- další důležité skutečnosti týkající se obviněného, ke kterým bude nutno během trestního řízení přihlížet.⁵⁷

Po obdržení takového návrhu na vzetí obviněného do vazby je soudce povinen zadrženého vyslechnout a o vazbě rozhodnout ve lhůtě 24 hodin od předání. Výslechu se může účastnit státní zástupce, ale i obhájce obviněného, pokud o to obviněný požádá a takový obhájce je dosažitelný. Soud během výslechu zadrženého zkoumá především okolnosti spáchání trestného činu a další skutečnosti důležité pro trestní řízení a pro vydání rozhodnutí o vzetí do vazby. Po výslechu obviněného, pokud soud shledá důvody vazby, rozhodne o uložení vazby nebo zadrženou osobu propustí na svobodu.

Podobně jako u lhůty běžící po zadržení i zde platí, že pokud do 24 hodin nerozhodne soud o vzetí do vazby, je třeba obviněného propustit ihned na svobodu.

K propuštění zadržené osoby na svobodu musí dojít v případech, kdy byla překročena zákonná lhůta 48 hodin od zadržení obviněného do odevzdání zadržené

⁵⁷ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 451 až 452

osoby soudu, pokud již předtím nebyla propuštěna ze zadržení. Dále musí dojít k propuštění na svobodu, pokud nedojde k rozhodnutí soudem ve lhůtě 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce na vzetí do vazby. A v neposlední řadě musí také dojít k propuštění obviněného na svobodu, pokud nebyl shledán důvod vazby nebo došlo k nahrazení vazby zárukou, slibem, dohledem probačního úředníka, nebo peněžitou zárukou. Proti takovému rozhodnutí soudu, které má formu usnesení, není přípustná stížnost.

V případě, že rozhodující soud shledá důvody vazby, nedojde k propuštění zadrženého na svobodu, ale soud vydá rozhodnutí o vzetí do vazby. Rozhodnutí o vzetí do vazby má zásadně formu usnesení, proti kterému je možná podat stížnost, o níž rozhoduje nadřízený soud.

Usnesení, jímž se obviněný bere do vazby, musí obsahovat zejména:

- označení soudu, který o vzetí do vazby na návrh státního zástupce rozhodl,
- přesné označení obviněného (jméno, datum narození, adresa bydliště apod.),
- výrok o vzetí do vazby s poukazem na některý z důvodů vazby dle § 67 tr. řádu, případně zpřísněný důvod vazby dle § 68 odst. 3 tr. řádu,
- údaj o tom, odkdy se vazba započítává a
- poučení o opravném prostředku.⁵⁸

Součástí rozhodnutí je i odůvodnění, ve kterém je třeba mimo jiné uvést, pro jaký trestný čin je obviněný na základě usnesení o zahájení trestního stíhání stíhán, jaké další procesní úkony předcházely rozhodnutí o vzetí do vazby a jakými konkrétními skutkovými okolnostmi je vazba odůvodněna s odkázáním na podklady, z nichž při rozhodování soud vycházel.⁵⁹

4. 2. 2. Rozhodnutí o vzetí do vazby před soudem

Po podání obžaloby se přípravné řízení dostává do fáze řízení před soudem. V řízení před soudem není třeba návrhu státního zástupce na vzetí obviněného do

⁵⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 455

⁵⁹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 455

vazby. Dle § 2 odst. 9 tr. řádu v trestním řízení před soudem rozhoduje senát nebo samosoudce.

Dle § 314a odst. 1 tr. řádu koná samosoudce řízení o činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, a také ve věcech, ve kterých se koná zkrácené přípravné řízení, které projedná ve zjednodušeném řízení dle § 314b odst. 1 tr. řádu. V těchto věcech rozhoduje samosoudce i o vzetí obviněného do vazby.

Rozhodnutí o vazbě je stejně jako v přípravném řízení vydáno formou usnesení, proti kterému je možné podat stížnost nadřízenému soudu. Po obsahové stránce je velmi podobné usnesení vydávanému v přípravném řízení a obsahuje především označení soudu, označení obviněného, výrok o vzetí do vazby apod. Na druhou stranu usnesení o vzetí do vazby v řízení před soudem má jisté odchylky spočívající v tom, že vzetí do vazby zde nepředcházelo zadržení nebo zatčení.

4. 2. 3. Stížnost proti rozhodnutí o vazbě

Proti rozhodnutí o vazbě, vydanému formou usnesení, je možné podat opravný prostředek. Opravným prostředkem proti usnesení je dle § 141 tr. řádu stížnost a § 74 tr. řádu nám upravuje konkrétně stížnost proti rozhodnutí o vazbě.

Stížností lze napadnout každé usnesení policejního orgánu. Usnesení soudu a státního zástupce lze stížností napadnout jen v těch případech, kde to zákon výslovně připouští a jestliže rozhodují ve věci v prvním stupni. Na základě ustanovení upraveného v § 141 odst. 2 tr. řádu je tedy možné stížností napadnout i rozhodnutí o vazbě, jelikož § 74 odst. 1 tr. řádu nám ustanovuje, že proti rozhodnutí o vazbě je možná případná stížnost, přičemž se na takové rozhodování o stížnosti užijí ustanovení o vazebním zasedání.

V případě stížnosti proti rozhodnutí o vazbě je oprávněnou osobou dle § 142 odst. 1 a 2 tr. řádu:

- obviněný jakožto osoba, které se usnesení přímo dotýká,
- státní zástupce jakožto osoba, která svým návrhem dala k usnesení podnět a

- o osoby, které mohou podat ve prospěch obviněného odvolání.

Lhůtu a místo podání stížnosti upravuje ustanovení následující, tj. § 143 tr. řádu, které stanoví, že stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení.

Při řízení o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě se uplatňuje omezený revizní princip a rozsah přezkumu je omezen § 145 tr. řádu. Dle tohoto ustanovení je usnesení možné napadnout pouze v případech nesprávnosti některého jeho výroku, případně pro porušení ustanovení o řízení, které usnesení předcházelo, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení.

Odkladný účinek má pouze stížnost stran proti rozhodnutí o případnutí peněžitě záruky státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby, nejde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku. K tomuto ustanovení se váže náleží Ústavního soudu ze dne 20. dubna 2010, kterým došlo ke zrušení části ustanovení „jde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku, má stížnost státního zástupce odkladný účinek jen tehdy, podal-li státní zástupce také odvolání proti rozsudku“. Toto ustanovení bylo zrušeno dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů.

Předchozí úprava umožňovala, že i po zproštění obžalované obžaloby, mohl státní zástupce podat stížnost s odkladným účinkem a obžalovaný musel zůstat ve vazbě až do rozhodnutí o opravném prostředku. Po nálezu Ústavního soudu došlo ke zrušení takového ustanovení a obžalovaný bude vždy po vydání zprošťujícího rozsudku neprodleně propuštěn na svobodu. Stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby na svobodu po vydání zprošťujícího rozsudku nemá odkladný účinek.⁶⁰

⁶⁰ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 6/2010 ze dne 20. 4. 2010

4. 3. Vazební zasedání

Relativní novinkou českého trestního práva je vazební zasedání, zakotvené do trestního řádu zákonem č. 459/2011 Sb. Tento institut je upraven v § 73d až § 73g tr. řádu a přidává do trestního řízení nový druh zasedání sloužící k rozhodování o vazbě.

Během vazebního zasedání je přítomnost obviněného obligatorní. Obviněný má možnost vyjádřit se ke všem předkládaným skutečnostem, včetně práva na závěrečnou řeč. Nicméně je vazební zasedání i tak je fakultativním prostředkem a stále zde zůstává možnost rozhodnout o vazbě během hlavního líčení, nebo veřejného zasedání.

Dle § 73d odst. 2 tr. řádu se ve vazebním zasedání rozhoduje vždy, pokud soud o vzetí obviněného do vazby rozhoduje mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání, nebo v případech, kdy rozhoduje soudce o vzetí do vazby v přípravném řízení. V dalších případech je možné konat vazební zasedání, pokud o to obviněný výslovně požádá, nebo soud (v přípravném řízení soudce) považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě. Na druhou stranu zákon také pamatuje i na případy, kdy není třeba konat vazební zasedání, i když jsou k jeho konání splněny podmínky. Jedná se o situace uvedené v § 73d odst. 3, písm. a) až d) tr. řádu:

- obviněný se jej následně odmítl zúčastnit,
- obviněný byl slyšen v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě,
- zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo
- obviněný se propouští z vazby.

Následující ustanovení § 73e tr. řádu upravuje samotnou přípravu vazebního zasedání. Dle tohoto ustanovení předseda senátu (v přípravném řízení soudce) předvolá nebo nechá předvést k vazebnímu zasedání obviněného a vyrozumí o něm státního zástupce a případně obhájce. Přítomnost obviněného je obligatorní a jeho účast může být i zajištěna prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Povinná je také účast a přítomnost všech členů soudního senátu. Co se veřejnosti týče, tak na rozdíl od hlavního líčení a veřejného zasedání, je vazební zasedání neveřejné a přítomnost jakékoliv osoby mimo osob uvedených v zákoně je vyloučena.

Dobu konání vazebního zasedání určí předseda senátu (v přípravném řízení soudce) tak, aby státní zástupce a obhájce měli možnost se vazebního zasedání zúčastnit a byly dodrženy lhůty stanovené pro rozhodnutí o vazbě.

Průběh samotného vazebního zasedání upravuje § 73g tr. řádu, kdy především po zahájení zasedání podá předseda senátu nebo pověřený člen senátu (v přípravném řízení soudce) zprávu o stavu věci. Následují vyjádření státního zástupce a obviněného k celé věci, včetně přednášení případných návrhů na podporu šetření potřebného pro rozhodnutí o vazbě. V případě nepřítomnosti některé z osob je možné přečíst vyjádření a návrhy obsažené ve spise. Následně předseda senátu (v přípravném řízení soudce) vyslechne obviněného ke všem okolnostem podstatným pro vydání rozhodnutí o vazbě. Státní zástupce a obhájce mohou klást obviněnému otázky, avšak teprve tehdy, až jim k tomu předseda senátu udělí slovo.

Výsledkem vazebního zasedání je rozhodnutí o vzetí do vazby obviněného, případně propuštění obviněného na svobodu. Rozhodnutí o vazbě má formu usnesení, proti kterému je možné podat stížnost u nadřízeného soudu. Takové rozhodnutí se vždy vyhláší v rámci vazebního zasedání.

Zároveň je třeba k vazebnímu zasedání říci, že se jedná o relativně nový institut trestní práva procesního, který byl zaveden novelou, reagující na tlak ESLP ve Štrasburku, s ohledem na porušování lidských práv obsažených v EÚLP.⁶¹

Nový institut vazebního zasedání především zakotvil v zákoně realizaci práva být slyšen (být přítomen a možnost být vyslechnut) během rozhodování o vazbě a jejím dalším trvání. K tomuto problému se nejednou vyslovil i Ústavní soud ve svých nálezech. Jako příklad může být uvedena ústavní stížnost podaná proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, kterým se stěžovatelka domáhala zrušení usnesení státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem, kterým byla i nadále ponechána ve vazbě, přičemž namítá, že před vydáním příslušných rozhodnutí nebyla slyšena a právo účastnit se těchto řízení jí bylo odepřeno. K tomu to problému se Ústavní soud vyjádřil ve smyslu:

⁶¹ REPÍK, B. *Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva*, Bulletin advokacie, 2003, č. 9

„Pokud tedy v posuzovaném případě bylo o stížnosti stěžovatelky proti rozhodnutí státní zástupkyně o dalším trvání vazby rozhodnuto soudem v neveřejném zasedání bez její přítomnosti a bez jejího slyšení, došlo tím k porušení základních práv stěžovatelky podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy a čl. 8 odst. 2 Listiny.“⁶²

Na základě těchto, ale i dalších nálezů Ústavního soudu bylo třeba zákonně upravit právo obviněného být slyšen.

4. 4. Právo být slyšen

Právo být slyšen bylo a stále je velmi diskutovaným tématem v oblasti trestního práva procesního. Jedná se o jednu z nejdůležitějších záruk ochrany základních práv spočívajících v možnosti být slyšen a vyjádřit se k případnému dalšímu trvání vazby.

Jádrem celé debaty je ustanovení Čl. 5 EÚLP, které se zabývá právem na svobodu a osobní bezpečnost. V Čl. 5 odst. 3 EÚLP je stanoveno, že každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení.

Ustanovení Čl. 5 odst. 4 EÚLP se týká především rozhodování o vzetí obviněného do vazby, zatímco odst. 4 stejného článku se zabývá dalším trváním vazby. Dle Čl. 5 odst. 4 EÚLP má každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné. Přičemž toto ustanovení se vztahuje i na rozhodování o opravném prostředku proti rozhodnutí o vzetí do vazby, pokud vnitrostátní právo takový prostředek připouští. Touto otázkou se zabýval i Evropský soud pro lidská práva v případě *Grauzinis v. Litva*.⁶³

⁶² Nález Ústavního soudu II. ÚS 713/04 ze dne 11. 5. 2005

⁶³ HERCZEG, J. *K právu být slyšen v řízení o přezkoumání trvání vazby*, Bulletin advokacie, 2005, č. 10, str. 15

V tomto případě došlo k umístění stěžovatele do vyšetřovací vazby, proti čemuž si stěžovatel podal odvolání. Odvolací soud rozhodl o odvolání v neveřejném zasedání bez přítomnosti obviněného i jeho obhájce. Evropský soud pro lidská práva v tomto případě konstatoval porušení Čl. 5 odst. 4 EÚLP a judikoval, že pokud právní řád umožňuje podat opravný prostředek proti rozhodnutí, musí i proces před odvolacím orgánem dostát požadavkům vyplývajícím z Čl. 5 odst. 4 EÚLP. Z toho plyne, že i před odvolacím orgánem musí mít obviněný stejná práva jako před orgánem rozhodujícím v prvním stupni.⁶⁴

Názor Ústavního soudu k této otázce byl dlouhou dobu velmi zdrženlivý, dá se říci až negativní. Nicméně k zásadnímu průlomů došlo v nálezu Ústavního soudu ze dne 23. března 2004, ve kterém se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Vrchního soudu v Praze, jímž byla zamítnuta stěžovatelova žádost o propuštění z vazby.⁶⁵ V usnesení Vrchního soudu vydaného bez slyšení obviněného došlo dle názoru Ústavního soudu k porušení základních práv stěžovatele garantovaných v čl. 5 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 EÚLP a čl. 8 odst. 2 LZPS.

„Právo obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení, v němž je přezkoumávána zákonnost dalšího trvání vazby, patří mezi základní institucionální záruky spravedlnosti řízení o pokračování či skončení omezení osobní svobody. Pokud v takovém řízení není umožněno slyšení obviněného, dochází v případě následného pokračování vazby k ústavně nepřipustnému omezení svobody (čl. 8 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy.)“⁶⁶

Ústavní soud vycházel z několika hledisek a vzal též v potaz názor JUDr. Pavla Šámala, který se v podobném duchu k právu být slyšen vyjadřuje i v komentáři k tr. řádu, dle kterého je třeba právo obviněného být slyšen respektovat i během rozhodování o ponechání ve vazbě.⁶⁷

Na druhou stranu Ústavní soud přišel také s omezením práva na slyšení, kdy se ve svém nálezu ze dne 21. října 2010 zabýval časovým rozpětím mezi jednotlivými

⁶⁴ Rozhodnutí Grauzinis v. Litva ze dne 10. 10. 2000

⁶⁵ HERCZEG, J. K právu být slyšen v řízení o přezkoumání trvání vazby, Bulletin advokacie, 2005, č. 10, str. 15

⁶⁶ Nález Ústavního soudu I. ÚS 573/02 ze dne 23. 3. 2004

⁶⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář 1. Díl*, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. str. 424 a 425

řízeními o vazbě. Stížností se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Okresního soudu v Plzni, kterým se stěžovatel ponechával ve vazbě, čímž dle stěžovatele došlo k porušení práva na osobní svobodu dle čl. 5 odst. 4 EÚLP. K problematice slyšení se Ústavní soud vyjádřil ve smyslu, že:

„...není nezbytné konat slyšení, jestliže byl obviněný k důvodům vazby slyšen v době nedávno minulé. Proto je třeba sledovat nikoli typ řízení, ale časový interval, který uplynul od doby, kdy byl obviněný naposledy osobně slyšen. Mezi jednotlivými výslechy obviněného je třeba dodržovat časové odstupy v řádu maximálně několika týdnů.“⁶⁸

V reakci na stále se rozvíjející a opakující se judikaturu Ústavního soudu bylo potřeba vyřešit právo být slyšen i na legislativní úrovni. Výsledek přinesl zákon č. 459/2011 Sb., který uzákonil vazební zasedání, během něhož je obligatorní přítomnost obviněného, kterému se dává právo vyjádřit se před soudním senátem (případně soudcem) k otázkám rozhodování o vzetí do vazby. Toto dříve nebylo možné s ohledem na ustanovení trestního řádu, které vylučovalo přítomnost jiných osob než členů senátu a zapisovatele během rozhodování o vazbě. V důvodové zprávě zmíněné novely bylo výslovně uvedeno, že předkládané změny směřují především k dosažení harmonizace právní úpravy s rozhodovací praxí Ústavního soudu a ESLP ve věcech vazebních.⁶⁹

4. 5. Trvání vazby

Vazba, jakožto nejpřísnější institut sloužící k zajištění osob, vážným způsobem zasahuje do lidských práv a základních svobod. Jedná se o nejinvazivnější prostředek, který lze člověku uložit ještě před samotným vyslovením viny. Základní zásady rychlosti, proporcionality a přiměřenosti se uplatňují v rámci celého trestního řízení, nicméně ve věcech vazebních by měl na tyto zásady být kladen důrazný zřetel.

Jakkoliv je institut vazby nezbytný pro dosažení účelu trestního řízení, (ať se jedná o zabránění obviněnému v útěku, ovlivňování svědků, či důkazů, nebo o zabránění pokračování v trestné činnosti apod.), má vazba i závažné negativní důsledky,

⁶⁸ Nález Ústavního soudu I. ÚS 1104/10 ze dne 21. 10. 2010

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.

jelikož zbavuje osobní svobody osobu presumovanou jako nevinná. Dochází k izolaci obviněného od jeho rodinného a sociálního prostředí, má závažné důsledky sociální a psychologické a v krajních mezích může sloužit jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání. Vazba by proto měla být opatřením výjimečným a trvajícím jen na dobu nezbytně nutnou.⁷⁰

4. 5. 1. Nejvyšší přípustná doba trvání vazby

S ohledem na výše uvedené je třeba, aby bylo na legislativní úrovni přesně zakotveno, jaké jsou limity a maximální možná délka trvání vazby.

Na ústavní úrovni dle Čl. 38 odst. 2 LZPS má každý právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti. Na zákonné úrovni je nejvyšší přípustná doba trvání vazby upravena v § 72a tr. řádu. Dle tohoto ustanovení může vazba trvat v přípravném řízení a v řízení před soudem jen nezbytně nutnou dobu a následně toto ustanovení upravuje jednotlivé případy se specifickou úpravou maximální možné délky vazby.

Na základě § 72a tr. řádu může vazba trvat:

- jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin,
- dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin,
- tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, nebo
- čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest.

Tyto lhůty jsou striktně dány a za žádných okolností není možné je prodlužovat. Z vymezeného časového úseku přitom připadá jedna třetina na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Není-li přípravné řízení nebo řízení před soudem skončeno před uplynutím této doby, musí být nejpozději v poslední den této lhůty obviněný propuštěn na svobodu.

Výjimku z uvedeného tvoří vazba dle § 67 písm. b) tr. řádu (vazba koluzní), kdy nám zákon v § 72a odst. 3 tr. řádu stanoví, že taková vazba může trvat maximálně tři

⁷⁰ REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*, Praha, Orac, 2003, str. 228

měsíce.⁷¹ V případě, že obviněný není ve vazbě i zároveň z jiného důvodu musí být po uplynutí tří měsíců propuštěn nejpozději poslední den této lhůty. V případě, že bylo zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné, nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, rozhodne o ponechání obviněného ve vazbě nad stanovenou lhůtu, v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, a po podání obžaloby, nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, soud. Nicméně ani v tomto případě nesmí dojít k překročení lhůt stanovených v § 72a odst. 1 tr. řádu.

4. 5. 2. Rozhodování o dalším trvání vazby

Zákonem č. 459/2011 Sb. bylo upraveno, že o dalším trvání vazby je oprávněn rozhodovat pouze soud, což byla změna oproti předchozí úpravě, kdy rozhodoval o dalším trvání vazby státní zástupce. Rozhodování o dalším trvání vazby je zakotveno v § 72 tr. řádu včetně příslušných lhůt.⁷²

Dle § 72 tr. řádu je soudce povinen nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě v přípravném řízení rozhodnout na návrh státního zástupce o tom, zda se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští. Tyto lhůty není možné za žádných okolností prodloužit a v případě jejich nedodržení je nutné obviněného neprodleně propustit z vazby. Návrh státního zástupce je třeba dle § 72 odst. 2 tr. řádu doručit soudu nejpozději 15 dnů před uplynutím lhůty tří měsíců.

K rozhodování o prodloužení vazby se vyslovil Ústavní soud ve smyslu, že je třeba na takové rozhodování vztáhnout vyšší požadavky, když ve svém nálezu rozhodoval o návrhu skupiny poslanců na zrušení určitých ustanovení trestního řádu.

„Rozhodování o prodloužení vazby (tj. o dalším omezení osobní svobody osoby, vůči které se vede trestní řízení, a na kterou nutno pohlížet z hlediska principu presumpce nevinny) je tudíž rozhodováním, na které nutno vztáhnout vyšší požadavky, než na rozhodování o vazbě. Pro takové rozhodování, z hlediska

⁷¹ ŠÁMAL, P. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby* (§ 71 TrŘ), *Trestněprávní revue*, 2001, č. 7, str. 193

⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.

principu rovnosti, musí platit proto vše, co platí pro rozhodování o vazbě samotné, tedy i právo na přezkoumání.⁷³

Výjimku z povinnosti rozhodovat o dalším trvání vazby každé tři měsíce tvoří situace, kdy dojde k podání obžaloby proti obviněnému, který se stále nachází ve vazbě (případně návrh na schválení dohody o vině a trestu sjednané s obviněným apod.). V této situaci je soud dle § 72 odst. 3 tr. řádu povinen nejpozději do 30 dnů rozhodnout, zda se z vazby obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zdali se z vazby propouští.

Ustanovení v § 72 odst. 4 tr. řádu se zabývá rozhodováním o dalším trvání vazby v případě podání opravného prostředku. V případě, že tříměsíční lhůta pro rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby skončí v průběhu řízení o opravném prostředku, je k rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě nebo o jeho propuštění z vazby příslušný nadřízený soud, který o opravném prostředku rozhoduje. Při předložení spisu jej soud, proti jehož rozhodnutí byl podán opravný prostředek, vyrozumí o konci této lhůty.

4. 6. Přezkoumávání důvodnosti vazby

Povinností orgánů činných v trestním řízení je zkoumat, zdali důvody, pro které byl obviněný vzat do vazby, stále trvají, nebo zdali se nezměnily a není možné nahradit vazbu jinými prostředky, kterými by bylo dosaženo potřebného účelu. Zároveň je třeba také přihlížet k tomu, zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje obtížnost věci nebo jiné závažné důvody, pro které nelze trestní stíhání skončit, a zda by propuštěním obviněného z vazby bylo zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání.

Tato povinnost se týká především státního zástupce, který dozoruje přípravné řízení, a policejního orgánu, který činí úkony v trestním řízení.

Dle § 71 odst. 1 tr. řádu soudce přezkoumává důvodnost vazby v přípravném řízení pouze při rozhodování o:

- žádosti obviněného o propuštění z vazby,
- návrhu státního zástupce na rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě,

⁷³ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994

- změně důvodů vazby, jestliže byl shledán nový důvod vazby, nebo
- stížnosti proti usnesení státního zástupce o vazbě.

V případě, kdy příslušný státní zástupce nebo soudce dojdou k závěru, že důvody vazby pominuly, nebo že je možné využít jiných prostředků k zajištění účelu trestního řízení, dojde k vydání rozhodnutí o propuštění z vazby na svobodu. Dalším důvodem, kdy musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby, je dle § 71 odst. 2, písm. b) tr. řádu skutečnost, že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a nejsou-li dány okolnosti zpříšňující vazbu uvedené v § 68 odst. 3 a 4 tr. řádu.

4. 6. 1. Žádost o propuštění z vazby

Možnost obviněného podat si žádost o propuštění z vazby na svobodu upravuje § 71a tr. řádu. Dle tohoto ustanovení má obviněný právo kdykoli po právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby žádat o propuštění z vazby.

Za žádost o propuštění z vazby se považuje i návrh obviněného na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu (záruka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka a peněžitá záruka).

O žádosti o propuštění z vazby musí být v zásadě rozhodnuto bez zbytečného odkladu s ohledem na zásadu rychlosti, na kterou je třeba obzvláště ve věcech vazebních brát zřetel a vyřizovat tyto věci přednostně. Změnou oproti předchozí úpravě je prodloužení intervalu, kdy je možné podat žádost o propuštění z vazby po předchozí neúspěšné žádosti sledující stejný cíl.

Oproti předchozí úpravě procesní lhůty, která činila 14 dnů, současná úprava stanoví možnost podat opětovně žádost až po uplynutí 30 dnů. Toto mezení se vztahuje pouze na případy, kdy obviněný ve své žádosti neuvádí žádné jiné důvody. V případě, že se objeví nové skutečnosti, které mohou mít vliv na posouzení důvodnosti vazby a případného propuštění obviněného, lze tuto žádost podat i dříve než uplyne 30 denní lhůta.

Důvodem nové úpravy byla snaha zákonodárce ulevit soudům od administrativní zátěže, kterou relativně krátká lhůta 14 dnů způsobovala. Na druhou stranu tento krok v žádném ohledu neomezil obviněné na jejich právech a je také třeba zdůraznit, že možnost podat žádost o propuštění z vazby v případě výskytu nových skutečností je stále neomezena a obviněný může podat takovou žádost kdykoliv.

Co se týče rozhodování o žádosti o propuštění z vazby, tak dle § 73b odst. 2 tr. řádu rozhoduje o takové žádosti soud a v přípravném řízení státní zástupce. Vyhoví-li státní zástupce stížnosti, je možné propustit obviněného z vazby na svobodu, nicméně nevyhoví-li státní zástupce žádosti o propuštění z vazby, je povinen ji nejpozději do pěti pracovních dnů od doručení předložit k rozhodnutí soudci. Souhlasí-li státní zástupce s propuštěním obviněného z vazby, může v řízení před soudem o propuštění z vazby rozhodnout předseda senátu.

5. Vazba v řízení ve věcech mladistvých

Dne 1. ledna 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon představuje speciální úpravu k tr. řádu na základě § 291 tr. řádu, ve kterém je stanoveno, že řízení v trestních věcech mladistvých upravuje zvláštní zákon. Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona.

Dle § 2 odst. 1, písm. a) ZSVM rozumíme mládeží děti a mladistvé, přičemž dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku, a mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku. Zvláštní ustanovení o vazbě a zadržení mladistvého jsou upravena v § 45 až 51 ZSVM, přičemž odlišná úprava je nezbytná z důvodu nepříznivého vlivu vazby na mladistvého.

Použití vazby v trestních věcech mladistvých musí být opatřením zcela výjimečným a striktně vymezeným zákonem, neboť je nepochybné, že již samotné vzetí do vazby, ale zejména pobyt mladistvého ve vazbě, má na mladistvé velmi nepříznivý vliv, jelikož se jedná o osoby, jejichž tělesný i duševní vývoj zdaleka není ukončen. Negativní vlivy vazby, které se v té či oné formě mohou projevit i u dospělých osob, působí proto u mladistvých zpravidla ještě mnohem výrazněji a zanechávají hlubší a trvalejší následky.⁷⁴

5. 1. Obecné aspekty vazby ve věcech mladistvých

Dle § 46 odst. 1 ZSVM může být mladistvý vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. Toto ustanovení je promítnutím principu zdrženlivosti a přiměřenosti a na možnosti uplatnění jiného prostředku, který splní účel vazby, je v případě mladistvých kladen velký důraz, jelikož duševní i tělesný vývoj takové osoby není stále dokončen a případná vazba by mohla mít až nenapravitelné následky na další

⁷⁴ ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*, Trestněprávní revue. 2004, č. 2, str. 33

vývoj mladistvého. Z těchto důvodů by mělo docházet v první řadě k využívání opatření nahrazujících vazbu a v případě, že využití takového prostředku opravdu není možné a mladistvý musí být vzat do vazby, je třeba vždy řádně zdůvodnit, proč nebylo žádné opatření nahrazující vazbu využito.⁷⁵

Omezení možnosti vzetí mladistvého do vazby je zde odůvodněno především tím, že vazba jako zajišťovací opatření nemá primárně výchovný účinek, a proto její působení na mladistvého musí být omezeno jen na případy nezbytně nutné.⁷⁶

Zároveň § 46 odst. 2 ZSVM upravuje okruh osob, které je třeba vyzoomět v případě zadržení, zatčení, nebo vzetí do vazby osoby mladistvé. O takové skutečnosti je třeba bez zbytečného odkladu vyzoomět jeho zákonného zástupce, jeho zaměstnavatele, příslušné středisko Probační a mediační služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Všechny tyto osoby je třeba vyzoomět a to i v případě, že si to mladistvý nepřeje.⁷⁷

Ve věcech mladistvých rozhodují zásadně specializovaní soudci a specializované senáty. V případě vzetí do vazby o takovém rozhodnutí rozhoduje, dle obecné úpravy obsažené v § 73b odst. 1 tr. řádu, v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce příslušného soudu a v řízení před soudem soud. Dle § 37 odst. 1 ZSVM koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí, a nemá-li stálé bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje, nebo pracuje. V případě, že žádné takové místo nelze zjistit, nebo je-li mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu bylo provinění spácháno, a jestliže nelze zjistit ani místo činu, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu čin vyšel najevo.

Podobně jako v řízení proti dospělému, i v případě mladistvého se uplatní podmínka obsažená v § 68 odst. 2 tr. řádu a do vazby nelze vzít obviněného mladistvého, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z

⁷⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2007, str. 291

⁷⁶ ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*, *Trestněprávní revue*. 2004, č. 2, str. 33

⁷⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ H., SOTOLÁŘ A., HRUŠÁKOVÁ M., ŠÁMALOVÁ M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, str. 430

nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.

5. 2. Trvání vazby ve věcech mladistvých

Vazba v řízení ve věcech mladistvých nesmí trvat déle než dva měsíce, a jde-li o zvlášť závažné provinění, nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba výjimečně prodloužena až o další dva měsíce a v řízení o zvlášť závažném provinění až o dalších šest měsíců, pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařen nebo podstatně ztížen účel trestního stíhání.⁷⁸ Obecně ovšem platí, že by vazba měla trvat co nejkratší dobu bez ohledu na maximální možné zákonné lhůty.

S ohledem na možnost prodloužení vazby, ke kterému by mělo docházet pouze výjimečně a které je možné dle § 47 odst. 1 ZSVM provést jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem, může celková doba vazby trvat maximálně šest měsíců a v řízení o zvlášť závažném provinění až osmnáct měsíců.

O takovém prodloužení rozhoduje v přípravném řízení soudce okresního soudu pro mládež na návrh státního zástupce, přičemž návrh na prodloužení lhůty vazby je povinen doručit státní zástupce soudu nejpozději 15 dnů před skončením lhůty původní. V řízení před soudem rozhoduje soudce soudu pro mládež nadřízeného soudu pro mládež, který je příslušný věc projednat, nebo který věc již projednává. Podobně jako v přípravném řízení i v řízení před soudem je třeba doručit návrh nejpozději 15 dní před skončením lhůty.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se tímto vrací k rozhodování o prodloužení lhůty vazby, které se uplatňovalo při rozhodování o trvání vazby v obecném trestním řízení, před účinností novely tr. řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Důvodem je závažnost rozhodování o trvání vazby u mladistvých, kdy vazba je

⁷⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 554 - 555

zcela mimořádným zajišťovacím prostředkem za situace, kdy účelu vazby nelze dosáhnout žádným jiným opatřením.⁷⁹

V případě nedodržení lhůty pro podání návrhu na prodloužení délky vazby musí dojít dle § 47 odst. 4 ZSVM k propuštění mladistvého na svobodu nejpozději den po uplynutí lhůty, na niž bylo trvání vazby omezeno. Na rozdíl od obecné úpravy je možné dle § 47 odst. 7 ZSVM po propuštění mladistvého z vazby nařídít dohled probačního úředníka nad mladistvým, který může trvat až do skončení trestního stíhání.

5. 3. Nahrazení vazby ve věcech mladistvých

Možnosti nahrazení vazby ve věcech mladistvých upravuje § 49 ZSVM, který stanoví, že vazbu mladistvého je možné nahradit zárukou, dohledem, slibem, peněžitou zárukou nebo jeho umístěním v péči důvěryhodné osoby. Prvé čtyři uvedené možnosti nahrazení vazby jsou shodné jako v případě dospělých a řídí se i stejnými pravidly, nicméně poslední uvedené opatření, tj. umístění v péči důvěryhodné osoby je speciální ustanovení aplikovatelné pouze v řízení ve věcech mladistvých. Konkrétní úpravu obsahuje § 50 ZSVM, který stanoví, že mladistvý, u něhož jsou dány důvody vazby, může být místo vzetí do vazby svěřen do péče důvěryhodné osoby, jestliže

- taková osoba je ochotná a schopná se ujmout péče o něho a dohledu nad ním, písemně se zaváže, že bude o mladistvého pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánu činnému podle tohoto zákona a splní i další podmínky, které určí soud a
- mladistvý souhlasí s tím, že bude svěřen do její péče, a písemně se zaváže, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek a splní i další podmínky stanovené soudem pro mládež

Tyto zákonné podmínky jsou kumulativní a pro užití tohoto opatření je třeba, aby byly splněny zároveň. Na rozdíl od ostatních opatření nahrazujících vazbu je možné umístění do péče důvěryhodné osoby uplatnit na všechny vazební důvody, tedy i na

⁷⁹ ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*, Trestněprávní revue. 2004, č. 2, str. 33

vazbu koluzní. Tím je péče důvěryhodné osoby jediné opatření, kterým lze nahradit vazbu koluzní dle § 67 písm. b) tr. řádu.⁸⁰

Rozdíl oproti záruce důvěryhodné osoby je především v tom, že při umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby se takové osoba osobně zaručuje, že bude výchovně působit na mladistvého, že bude o mladistvého pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánům činným v trestním řízení.

V případě, že důvěryhodná osoba nebo mladistvý neplní své závazky, rozhodne orgán rozhodující o vazbě na návrh mladistvého, důvěryhodné osoby, v jejíž péči se mladistvý nalézá, nebo i bez návrhu, že tuto osobu i mladistvého zproští závazků a současně určí jinou důvěryhodnou osobu, nebo přijme jiné opatření nahrazující vazbu, anebo není-li to možné, rozhodne o vazbě, nebo vydá příkaz k zatčení mladistvého.

Zároveň může soud uložit mladistvému další podmínky ve formě povinností a omezení směřujících k vedení řádného života mladistvého. Tyto povinnosti a omezení mají formu příkazů a zákazů a spočívají ve snaze eliminovat negativní vlivy, které na mladistvého doléhaly. V rámci omezení se může jednat o zákaz navštěvování nevhodných míst, či zákaz stýkání se s lidmi s nepříznivým vlivem na mladistvého. V případě povinností se mladistvému ukládá příkaz k určitému chování ve snaze mít pozitivní vliv na jeho rozvoj. Konkrétně se například jedná o povinnost navštěvovat sociální programy, oznamovat změnu bydliště apod.

⁸⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ H., SOTOLÁŘ A., HRUŠÁKOVÁ M., ŠÁMALOVÁ M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, str. 545

Závěr

Cílem předložené práce bylo rozebrat pojem vazby a účel tohoto zajišťovacího institutu v trestním právu procesním. Vazba je velmi rozsáhlé a zajímavé téma a zákonná úprava vazby doznala v posledních letech spoustu změn v reakci na rozhodovací činnost Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva.

Jakožto nejinvazivnější zajišťovací prostředek, spočívající v omezení na svobodě, je třeba u vazby dodržovat především zásadu proporcionality a přiměřenosti. Vazba má sloužit jako prostředek ultima ratio a příslušné orgány by měly, pokud je to možné, užít jiného prostředku, který i tak splní sledovaný účel.

Na druhou stranu v některých případech, kdy opravdu hrozí, že se obviněný pokusí uprchnout, nebo se bude skrývat, případně bude působit na svědky, či jiným způsobem mařit trestní stíhání, nebo hrozí, že trestný čin dokoná, či bude pokračovat v trestné činnosti, je vazba opravdu jediným vhodným institutem, jak zajistit řádný průběh trestního řízení. V tomto ohledu je vazba nezastupitelným institutem, bez kterého by se objasnění trestné činnosti, včetně potrestání pachatele, v mnohých případech nepodařilo. I tak je ale třeba nezapomínat na zásadu presumpce neviny a na obviněného, který je ve vazbě, nahlížet jako na nevinného, dokud není vydán pravomocný rozsudek, ve kterém se vyslovuje vina.

První kapitola shrnula především historický vývoj vazby na území České republiky a podrobněji se zaměřila na tzv. velkou novelu trestního řádu, která výrazným způsobem změnila vazbu a také snížila počet uložených vazeb oproti loňským rokům, čímž splnila zákonodárcem sledovaný účel.

Zákonnou úpravu vazby jsme si představili ve třetí kapitole, kde jsme se zaměřili především na jednotlivé důvody vazby a jejich definice a užití v soudní praxi, včetně ukávek judikatury vztahující se ke konkrétním důvodům. Zároveň jsme se podívali na jednotlivé instituty, které vazbu nahrazují a které, jak jsme si již zdůraznili, by měly vazbu nahrazovat, pokud je to jen trochu možné a nebrání to průběhu trestního řízení. Na závěr této kapitoly jsme si ještě představili relativně nový institut trestního práva

procesního - tzv. předběžná opatření, která mohou v určitých případech nahradit vazbu, aniž by zásadním způsobem došlo k omezení svobody obviněného.

V následující kapitole jsme se věnovali formálnímu vazebnímu právu, tedy právu, pomocí kterého dochází k uskutečňování materiálního práva. Zaměřili jsme se především na témata související s rozhodnutím o vzetí do vazby, vazebním zasedáním, právem být slyšen a dobu trvání vazby.

V poslední kapitole jsme se zabývali vazbou ve věcech mladistvých, kde jsme se především zaměřili na odchylky, které zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje. Tyto odchylky reflektují především nízký věk mladistvých a velmi silný negativní vliv, který vazba na mladistvého může mít. Z těchto důvodů je třeba odchylná úprava nejen v obecných charakteristikách vazby, ale i v celkové době trvání a také v možnosti nahradit vazbu speciálním opatřením.

Výše uvedená a rozebraná témata jsou pouhým zlomkem toho, co tento zajišťovací institut nabízí. Téma vazby je velmi rozsáhlé a v poslední době často diskutované, především s ohledem na mediální pozornost, která je věnována určitým kauzám. Ač se vazba může v určitých případech zdát jako příliš tvrdé opatření, je třeba mít na paměti, že její existence je pro fungování právního státu nezbytná.

Seznam pramenů

- BAXA, J. *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce*. Trestní právo, 1996, č. 12
- CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*, 4. vydání, Praha: Linde, 2006
- HANUŠ L. *Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby*, Právní rozhledy, 2004, č. 11
- HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009
- HERCZEG, J. *K právu být slyšen v řízení o přezkoumání trvání vazby*, Bulletin advokacie, 2005, č. 10
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*, 2. vydání, Praha: Leges, 2010
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2007
- JELÍNEK J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád*, Praha: Leges, 3. aktualizované vydání, 2012
- KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*, 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012
- KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*, Trestněprávní revue, 2001, č. 2
- MALÝ, K. *České právo v minulosti*, Praha: Orac, 1995
- MANDÁK, V. *Důvody vazby v čs. Trestním řízení*, Praha: Univerzita Karlova, 1971
- MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*, Praha: Orbis, 1975
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007
- REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*, Praha, Orac, 2003

REPÍK, B. *Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva*, Bulletin advokacie, 2003, č. 9

PÚRY F. *Zamyšlení nad nejnovější judikaturou k rozhodování o vazbách*, Soudní rozhledy, 1999, č. 1

RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004

ŠÁMAL, P. *K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby (§ 71 TrŘ)*, Trestněprávní revue, 2001, č. 7

ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*, Trestněprávní revue. 2004, č. 2

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář 1. Díl*, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008

ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ H., SOTOLÁŘ A., HRUŠÁKOVÁ M., ŠÁMALOVÁ M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011

VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*, 3. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2010

VICHEREK R. *Důvody vazby*, Trestní právo, Wolters Kluwer, 2012, č. 6

ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky a výzkum*, Trestněprávní revue, 2011, č. 5

Seznam judikatury

Rozhodnutí **Wilde vs. Belgie** ze dne 18. 6. 1971
Nález Ústavního soudu **Pl. ÚS 1/1994** ze dne 26. 4. 1994
Nález Ústavního soudu **II. ÚS 138/1993** ze dne 15. 9. 1994
Nález Ústavního soudu **Pl. ÚS 4/1994** ze dne 12. 10. 1994
Nález Ústavního soudu **I. ÚS 62/1996** ze dne 12. 9. 1996
Nález Ústavního soudu **ÚS 18/1996** ze dne 26. 9. 1996
Nález Ústavního soudu **III. ÚS 148/1997** ze dne 25. 9. 1997
Nález Ústavního soudu **II. ÚS 347/1996** ze dne 10. 12. 1997
Nález Ústavního soudu **III. ÚS 188/1999** ze dne 4. 11. 1999
Nález Ústavního soudu **I. ÚS 645/1999** ze dne 21. 6. 2000
Rozhodnutí **Grauzinis v. Litva** ze dne 10. 10. 2000
Rozhodnutí **R 44/2001**
Rozhodnutí **R 41/2002**
Rozhodnutí **R 18/2003**
Rozhodnutí **R 30/2003**
Rozhodnutí **R 34/2003**
Nález Ústavního soudu **I. ÚS 573/02** ze dne 23. 3. 2004
Nález Ústavního soudu **III. ÚS 566/2003** ze dne 1. 4. 2004
Rozhodnutí **Rt 34/2004**
Nález Ústavního soudu **II. ÚS 713/2004** ze dne 11. 5. 2005
Nález Ústavního soudu **IV. ÚS 247/2005** ze dne 10. 8. 2005
Nález Ústavního soudu **I. ÚS 263/2005** ze dne 9. 2. 2006
Nález Ústavního soudu **I. ÚS 470/2005** ze dne 23. 5. 2006
Nález Ústavního soudu **II. ÚS 897/2008** ze dne 12. 8. 2008
Nález Ústavního soudu **Pl. ÚS 6/2010** ze dne 20. 4. 2010
Nález Ústavního soudu **I. ÚS 1104/2010** ze dne 21. 10. 2010
Nález Ústavního soudu **I. ÚS 1200/2011** ze dne 14. 7. 2011

Abstrakt: Problémy institutu vazby

Tématem této diplomové práce je „Problémy institutu vazby“. Vazba jakožto institut trestního práva procesního je velmi problematický zajišťovací prostředek, omezující nepravomocně odsouzeného člověka na svobodě. Vazba bývá častým tématem sporů, odrážejících se na bohaté judikatuře Ústavního soudu České republiky, ale i judikatuře soudů na mezinárodní úrovni.

Práce samotná je rozdělena do pěti kapitol. Po stručném úvodu, zasvěcujícím čtenáře do problematiky vazby, je v první kapitole popsán historický vývoj vazby na území České republiky. Velký význam je kladen především na zákonnou úpravu a jednotlivé novely trestního řádu po roce 1989.

Druhá kapitola pojednává o pojmové stránce vazby, včetně jejího účelu, základních rysů a jednotlivých zásad týkajících se institutu vazby.

Třetí kapitola se zaměřuje na materiální vazební právo, konkrétně na jednotlivé vazební důvody a jejich vymezení, včetně příkladů judikatury Ústavního soudu. Obsahem této kapitoly jsou také instituty nahrazení vazby, včetně nově zakotvených předběžných opatření.

Předposlední kapitola se věnuje formálnímu vazebnímu právu a osvětluje způsob, jakým je materiální právo, představené v předchozí kapitole, realizováno orgány činnými v trestním řízení. Konkrétně se tato kapitola zabývá rozhodnutím o vazbě, novým vazebním zasedáním, právem být slyšen a délkou vazby, včetně dalšího rozhodování o vazbě.

Poslední kapitola představuje právní úpravu vazebního práva ve věcech mladistvých. V této kapitole jsou představeny odchylky od obecné právní úpravy obsažené ve speciálním zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, reagující na zvláštní potřeby mladistvých obviněných a jejich přístupu k nim, s ohledem na jejich věk a vyspělost.

Abstract: The issue of the concept of criminal custody

The subject matter of this diploma thesis is “The issue of the concept of criminal custody”. Custody being an institute of the procedure criminal law is a very problematic securing instrument that limits rights of a convicted person. Custody is often the subject of disputes which is reflected on the case decisions of the Constitutional Court of the Czech Republic and on the decisions of international courts.

The diploma thesis is divided in five chapters. Starting with a short introduction into the issues of custody, in the first chapter we describe its historical development in the Czech Republic and we concentrate mainly on statutory and amendatory acts after year 1989.

The second chapter discusses the term and idea of custody, its purpose, main features and custody principles.

The third chapter focuses on substantive enactment of custody, specifically on conditions for custody and their definitions. This chapter also includes examples of judicature of the Supreme Court of the Czech Republic. Custody substitutions are also treated in this chapter as well this chapter include the new preliminary precautions.

The fourth chapter discusses formal legal custody right and explains the way the substantive custody rights, explained in the previous chapter, are implemented by the specific bodies of the procedure. This chapter focuses on decisions about custody, the new custodial meeting, the right to be heard, the maximal possible length of custody and other custodial decisions.

The last chapter presents the law of youth custody, departures from the law included in the Act on Youth Criminal Justice reacting on special needs of juvenile defendants and the way to approach them in accordance with their age and maturity.

Seznam použitých zkratk

Ústava	Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních Svobod
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
tr. zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
tr. řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Klíčová slova

Vazba	Criminal custody
Trestní právo procesní	Procedure criminal law
Zajišťovací institut	Securing institute
Vazební zasedání	Custodial meeting
Právo být slyšen	Right to be heard